

ลักษณะโครงสร้างทางกายภาพและเศรษฐกิจของเขตสุขาภิบาล อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

ปริญญานิพนธ์

ของ

บุญนาค ศีวกุล

THE LIBRARY
COLLEGE OF EDUCATION
BANGKOK, THAILAND

เสนอต่อวิทยาลัยวิชาการศึกษา
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

26 กุมภาพันธ์ 2514

บทคัดย่อ

ลักษณะโครงสร้างทางกายภาพและเศรษฐกิจของ เขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ
จังหวัดราชบุรี

โดย

บุญนาค ตี๋กุล

การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อทราบถึงลักษณะโครงสร้างทางกายภาพและเศรษฐกิจ
ของเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ โดยมีสมมุติฐานในการศึกษาว่า

1. โครงสร้างทางกายภาพของเขตสุขาภิบาล มีลักษณะก่อตัวตามเส้นทางคมนาคม
และจะขยายตัว ไปตามเส้นทางที่ตัดใหม่ในบริเวณใกล้เคียง
2. เขตสุขาภิบาลทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทาง เกณฑ์กรรมของดินแดนโดยรอบ
3. การเปลี่ยนแปลงเส้นทางคมนาคมอาจเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภายในของเขต
สุขาภิบาลได้

วิธีการที่ใช้ในการศึกษา คือ การสำรวจตามแบบสอบถาม การศึกษาในสนาม
การสัมภาษณ์ และการศึกษาจากเอกสารและแผนที่

ผลของการศึกษาสรุปได้ว่า ลักษณะโครงสร้างทางกายภาพและเศรษฐกิจของเขต
สุขาภิบาลแห่งนี้เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ แต่เส้นทางคมนาคมที่ตัดขึ้นใหม่มิได้เป็นไปตาม
สมมุติฐานดังกล่าว

A STUDY OF THE PHYSICAL AND ECONOMIC STRUCTURES OF PAKTHO
SANITATION, PAKTHO DISTRICT, RATCHABURI PROVINCE

ABSTRACT

BY

BUNNAK TIVAKUL

Presented in Partial Fulfilment of the Requirement
for the Master of Education Degree
at the College of Education

February 26, 1971.

Abstract

A Study of The Physical and Economic Structures of Paktho Sanitation, Paktho District, Ratchaburi Province

by

Bunnak Tivakul

The purpose of this study was to find out the characteristics of the Physical and Economic structures of Paktho Sanitation district. The study was hypothesized as follow:

1. The physical structure of the sanitation district was formed around the well established transpotation routes and well expand to a new constructed one in the vicinity.

2. The sanitation district served as the agricultural center of the surrounding areas.

3. A change in the present transportation system may course the rearrangment of the internal structure of the sanitation district.

Methodology used in this study were questionnaires survey, field-works, interviews, documents and maps.

The major findings could be summarized as following.

The physical and economic structures of the sanitation district confirmed the stated hypotheses; new transportation route showed contradict effect to the stated hypothesis.

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ ด้วยได้รับความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ สวาท เสนาณรงค์ และอาจารย์ ดร.ประเสริฐ วิทยาวัตร ในการให้คำแนะนำ และขอคิดเห็น ตลอดจนตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ให้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง และขอขอบพระคุณอาจารย์ พ.ท.ยอด พิงละออ แห่งกรมแผนที่ทหาร คุณแอนนี่ ศุภณัฐสิงห์แห่งสำนักงานสถิติแห่งชาติ คุณวิจิต สุวรรณรัตน์ แห่งกรมการฝึกหัดครู ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือในแก่นแผนที่ คุณคึก ศิริสมบูรณ์ ปลัดสุชาภิบาลอำเภอปากท่อ ที่กรุณาให้รายละเอียดเกี่ยวกับสุชาภิบาลอำเภอปากท่อ และท่านผู้สูงอายุหลายท่านที่กรุณาให้รายละเอียดเกี่ยวกับวิวัฒนาการของเขตสุชาภิบาลแห่งนี้

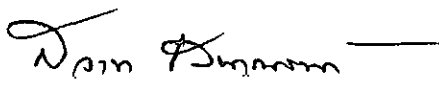
ขอบคุณเพื่อนและน้อง ในความร่วมมือช่วยเหลือต่อการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้อย่างดียิ่งไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

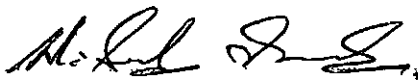
ปริญญานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จเป็นรูปเล่มได้ เพราะได้รับความช่วยเหลือในการพิมพ์อย่างดียิ่งจาก คุณนิเวศน์ ชรรณรักษ์ สำนักงานทดสอบ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร ผู้เขียนขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อและคุณแม่ ที่ได้ให้ทั้งความรู้และกำลังใจในการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้อยู่ตลอดเวลา

บุญนาถ ศีวกุล

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิตได้พิจารณาปัญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับ
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต ของวิทยาลัยวิชาการศึกษาได้

 ประธาน

 กรรมการ

26 กุมภาพันธ์ 2514

สารบัญ

บทที่	หน้า
1. คำนำ	1
ภูมิหลัง	1
ขอบเขตของการศึกษา	3
เอกสารและการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา	3
สมมุติฐานในการศึกษา	9
คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการศึกษา	10
2. วิธีการดำเนินการศึกษา	11
การรวบรวมข้อมูล	11
การสัมภาษณ์	11
การสำรวจโครงสร้างของเขตสุขภาพตำบล	13
การศึกษาจากเอกสาร, วารสาร และหนังสือประวัติศาสตร์	13
การทำแผนที่	13
3. ลักษณะทั่วไปและการวิวัฒนาการของเขตสุขภาพตำบลอำเภอปากท่อ	14
ลักษณะทั่วไป	14
ที่ตั้งชุมชน	14
การวิวัฒนาการของสุขภาพตำบลอำเภอปากท่อ	15
ระยะที่ 1. การตั้งถิ่นฐานครั้งแรก	15
ระยะที่ 2. การสร้างเส้นทางรถไฟสายใต้	19
ระยะที่ 3. การจัดตั้งเป็นเขตสุขภาพตำบล	23

บทที่	หน้า
4. โครงสร้างทางกายภาพและทางเศรษฐกิจของเขตสุขภาพอำเภอปากท่อ	27
โครงสร้างทั่วไปของเขตสุขภาพอำเภอปากท่อ	27
การคมนาคม	28
ทางรถไฟ	28
ทางถนน	29
สถานีขนส่งทางรถยนต์ของเขตสุขภาพอำเภอปากท่อ	30
สถานีขนส่งทางรถยนต์	31
ที่พักปลายทางของรถยนต์โดยสาร	31
ทางน้ำ	33
สถานที่ราชการ และสถานสาธารณะ	34
การค้าปลีกและการให้บริการ	34
ตลาด	38
บริเวณที่พักอาศัย	40
บริเวณแหล่งเกษตรกรรม	41
กิจกรรมในชุมชนเขตสุขภาพอำเภอปากท่อ	43
สถานที่ราชการและสถานสาธารณะ	43
การค้าปลีกและการบริการ	44
กิจกรรมของตลาดและตลาดนัด	47
การเดินทางประจำวัน	48
การเดินทางประจำวันตลาดนัด	48
ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับบริเวณเกษตรกรรมโดยรอบ	50
5. อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	52
คุณภาพของงานวิจัย	53
ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยต่อไป	56
บรรณานุกรม	57
ภาคผนวก	61

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1. การใช้อาคารในเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ
2. ประเภทร้านค้า
3. ลักษณะของอาคารในเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ
4. การใช้ที่ดินในเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ
5. อาชีพของประชากรในเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ

35

37

41

42

45

บัญชีแผนที่

แผนที่	หน้า
1. การตั้งถิ่นฐานของประชากรในตำบลปากท่อ	18
2. ลักษณะของสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ	20
3. การใช้ที่ดินในเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ	24
4. ศูนย์กลางการค้าของเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ	46
5. บริเวณที่อยู่ของประชากรที่เข้ามารับบริการในเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ	50

ภูมิหลัง

① ในปัจจุบันเราจะพบสภาพชุมชนเมืองปรากฏอยู่ทั่วไป ทั้งนี้เพราะมนุษย์ส่วนใหญ่ชอบอาศัยอยู่ในเมือง ชานเมือง หรือเมืองขนาดเล็กมากกว่าชนบท ประกอบกับการเพิ่มของจำนวนประชากรและความเจริญทางเทคโนโลยี เมืองจึงเจริญเติบโตอยู่ตลอดเวลา ชุมชนใดที่มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว มีระดับเทคโนโลยีสูงมากขึ้น พร้อมกับมีลักษณะสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติที่เหมาะสม และระบบสังคมที่ได้รับการพัฒนาแล้ว ชุมชนนั้นก็จะมีเจริญเป็นเมืองขนาดใหญ่ได้รวดเร็วขึ้น ตรงกันข้าม ถ้าองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ลดน้อยลง เมืองอาจจะไม่เจริญเติบโต หรืออาจสลายตัวลงก็ได้ ดังนั้นจึงมีผู้เปรียบเทียบว่า เมืองเป็นเหมือนสิ่งมีชีวิต ที่มีจุดกำเนิด มีการเจริญเติบโต และในที่สุดจะเสื่อมหรือสลายตัวลง

สภาพเมืองในประเทศไทยก็มีลักษณะเหมือนเมืองต่าง ๆ ทั่วโลก คือมีการขยายตัวอยู่ตลอดเวลา จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในเมืองเมื่อเปรียบเทียบกับชนบทแล้วมีเป็นสัดส่วนสูงกว่าเดิม และยังมีเมืองใหม่ ๆ เกิดขึ้นเสมอจากการยกฐานะของชุมชน ตัวเลขนี้จะเห็นได้ อย่างชัดเจนเมื่อประเทศเข้าสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา กล่าวคือ ในช่วงนี้ ได้มีการนำเอาเทคโนโลยีต่าง ๆ เป็นอันมากเข้ามาใช้เพื่อพัฒนาประเทศ เช่น การไฟฟ้าพลังน้ำ เครื่องจักรเครื่องยนต์ ตลอดจนการตัดเส้นทางคมนาคมขึ้นใหม่ สิ่งเหล่านี้ทำให้เศรษฐกิจของประเทศเจริญรุดหน้า อาชีพการค้าและบริการเกิดขึ้นตามบริเวณต่าง ๆ ซึ่งเป็นเหตุให้ประชากรเข้ามาอยู่รวมเป็นกลุ่มมากขึ้น ประกอบกับอัตราการเกิดของประชากรในประเทศสูงถึง 3.1 % (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2512 : 11) เมืองต่าง ๆ จึงขยายตัวออกอย่างรวดเร็ว ขณะเดียวกันชุมชนชนบทก็เลือนฐานะหรือเจริญเติบโตเป็นปึกแผ่นขึ้นกลายเป็นชุมชนเมืองขนาดเล็ก ที่ทางราชการเรียกว่า "สุขาภิบาล"

สุขาภิบาลในประเทศไทยหลังจากการจัดตั้งสุขาภิบาลขึ้นทั่วประเทศในปี พ.ศ. 2499 มีจำนวน 402 แห่ง ในระยะปี พ.ศ. 2500 – 2503 มีสุขาภิบาลเพิ่มขึ้นเพียง 2 แห่ง แต่ในปี พ.ศ. 2504 – 2506 ซึ่งเป็นช่วงแรกที่ประเทศไทยเข้าสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1 มีสุขาภิบาลเพิ่มขึ้นถึง 92 แห่ง และเพิ่มขึ้นอีก 72 แห่งในช่วงหลัง ในช่วงแรกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 2 มีสุขาภิบาลเพิ่มขึ้นอีก 55 แห่ง และมีสุขาภิบาลที่ขยายตัวเป็นเทศบาล 3 แห่ง ปัจจุบันประเทศไทยมีเมืองขนาดเล็กในรูปของสุขาภิบาลถึง 623 แห่ง (กรมการปกครอง, 2513 : 1) กระจายอยู่ทั่วประเทศ

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่มีการขยายตัวทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมอย่างรวดเร็ว การศึกษาถึงลักษณะโครงสร้างทั้งทางกายภาพและทางเศรษฐกิจของชุมชนซึ่งเป็นรากฐานในการรองรับหรือนำไปสู่การขยายตัวเป็นเมืองขนาดใหญ่ขึ้น จึงเป็นสิ่งที่จะต้องศึกษามาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้เพราะการทราบถึงลักษณะดังกล่าว นอกจากจะช่วยทำให้ระบบเศรษฐกิจภายในชุมชนได้ดำเนินไปได้ด้วยดีแล้ว ยังเป็นการลดปัญหาต่าง ๆ อันอาจจะเกิด ในสังคมของเมืองทั่ว ๆ ไปที่มีได้มีการศึกษาและวางผังเมืองมาก่อนด้วย

- กล้วยเหตุที่สุขาภิบาลอำเภอปากท่อเป็นเมืองขนาดเล็กเมืองหนึ่งในจำนวนเมืองประเทศที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในประเทศไทย และเป็นเมืองที่มีแนวโน้มจะขยายตัวออกในอนาคตอันใกล้ เพราะมีการตัดถนนซูเปอร์ไฮเวย์ผ่านในบริเวณใกล้เคียง และมีการขุดคลองชลประทานชั่วคราวผ่านเข้ามายังบริเวณบางส่วนของเขตสุขาภิบาล ประกอบกับยังไม่มีเคยมีผู้ใดทำการศึกษเกี่ยวกับลักษณะโครงสร้างทางกายภาพและทางเศรษฐกิจของชุมชนขนาดนี้ในประเทศไทยมาก่อน จึงทำให้ผู้เขียนมีความสนใจใคร่จะทำการศึกษาลักษณะโครงสร้างดังกล่าวในเขตสุขาภิบาลแห่งนี้ เพื่อหากฎเกณฑ์เกี่ยวกับโครงสร้างของชุมชน อันจะเป็นแนวทางในการศึกษาชุมชนอื่นที่มีขนาดเดียวกันนี้ต่อไป และคาดว่าจะผลการศึกษาจะใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงหรือวางผังเมือง ให้สามารถรองรับการขยายตัวของเมืองในเขตสุขาภิบาลแห่งนี้ และแห่งอื่นที่มีลักษณะคล้ายกันนี้ได้ด้วย

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้จะกระทำในบริเวณสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ซึ่งมีอาณาเขตประมาณ 1.12 ตารางกิโลเมตร (700 ไร่) จำนวนประชากรประมาณ 3,600 คน

เอกสารและการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

เมืองเป็นลักษณะทางสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์มากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมที่พัฒนาแล้ว หรือแม้แต่ในสังคมที่กำลังพัฒนา ในประเทศที่พัฒนาแล้วทุกประเทศต่างเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาถึงลักษณะการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ตลอดจนการวิวัฒนาการของเมืองเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาถึงพฤติกรรมของมนุษย์ในเมืองระดับต่าง ๆ หรือลักษณะโครงสร้างทางกายภาพและทางเศรษฐกิจ สิ่งเหล่านี้ล้วนใช้เป็นข้อมูลที่จะนำไปพัฒนาเมืองให้เจริญก้าวหน้าได้ทั้งสิ้น ผลการศึกษาเหล่านี้จึงเห็นว่าควรจะนำมากล่าวในที่นี้ด้วย เอกสารและผลงานวิจัยที่น่าสนใจและเกี่ยวข้องกับการศึกษาต่อไปมีดังนี้

ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีผู้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเมืองหลายคน เช่น หลุยส์ ซี็ก (Louis Sieg) ได้ศึกษาถึงวิวัฒนาการของเมือง สปริงฟีลด์ (Sieg, 1969, 3785 - B) และเจสซี่ โรส เทอร์ก (Jessie Rose Turk) ศึกษาเมืองเทรนต์ (Turk, 1965 : 5209) ผลของการศึกษาปรากฏว่า เมืองทั้งสองเริ่มก่อตั้งขึ้นที่ริมแม่น้ำ ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญในสมัยนั้น เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ ชาร์ล เอช คูลลี (Charles H Coolie) ที่พบว่า ในสมัยโบราณเมืองเกิดขึ้นจากผลของศาสนาและการเมือง ตัวเมืองในสมัยนั้นจะตั้งอยู่ในบริเวณที่ใกล้เส้นทางคมนาคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณจุดตัดของเส้นทางคมนาคม ดังนั้นเมืองที่เกิดขึ้นในสมัยโบราณจึงตั้งอยู่บริเวณปากน้ำ หรือเชิงเขาที่เป็นที่รวมของเส้นทางคมนาคมเป็นส่วนใหญ่ และลักษณะเมืองเช่นนี้จะปรากฏอยู่ทั่วไปในประเทศต่าง ๆ ของทวีปเอเชีย (Hauser, 1957 : 53)

ฉะนั้นเส้นทางคมนาคมจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการทำให้เกิดเมือง ลักษณะเช่นนี้ปรากฏว่า ในผลงานวิจัยสภาพความเป็นอยู่ของประชากรในบริเวณบางส่วนของเขตสุขภาพีบาลบางกะปิ และบริเวณใกล้เคียงในจังหวัดพระนครของ มนุ วัลยะเพ็ชร (มนุ วัลยะเพ็ชร, 2512 : 10 และ 76 - 77) เส้นทางคมนาคมก็เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดการตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้เช่นเดียวกัน คือในระยะแรกของการก่อตัวขึ้นเป็นชุมชน ประชากรจะตั้งถิ่นฐานรวมกลุ่มอยู่ตามลำคลอง แต่เมื่อมีการตัดถนนต่าง ๆ เข้ามาในบริเวณนี้ในระยะหลัง ตัวเมืองจึงขยายออกมาตามเส้นทางคมนาคมที่ตัดขึ้นใหม่ ปัจจุบันการตั้งถิ่นฐานของประชากรในบริเวณบางส่วนของเขตสุขภาพีบาลอำเภอบางกะปิ แบ่งได้ 3 ประเภท คือ

- ก. การตั้งถิ่นฐานแบบเรียงกันตามเส้นทางรถยนต์และลำคลอง
- ข. การตั้งถิ่นฐานแบบกระจายกันอยู่ในทุ่งนาที่ห่างไกลเส้นทางคมนาคม
- ค. การตั้งถิ่นฐานแบบรวมกันเป็นกลุ่มในบริเวณจุดตัดของถนนหรือลำคลอง

เมืองจะมีการขยายตัวอยู่ตลอดเวลา แต่การขยายตัวหรือวิวัฒนาการของเมืองแต่ละเมืองอาจจะมีสาเหตุที่แตกต่างกันหรือคล้ายคลึงกันได้ เช่น ในการศึกษาเมืองสปริงฟิลด์ของซีก ที่กล่าวมาแล้วนั้น ปรากฏว่า เมืองนี้ได้วิวัฒนาการอย่างช้า ๆ จากการเป็นเมืองศูนย์กลางการเกษตรกรรมขนาดเล็กมาเป็นเมืองขนาดใหญ่ และกลายเป็นเมืองศูนย์กลางการอุตสาหกรรมในเวลาต่อมา นั้น เนื่องมาจากการตัดเส้นทางคมนาคมขึ้นใหม่ตามนโยบายของการบริหารและความเจริญทางเทคโนโลยี ที่สามารถนำพลังน้ำเข้ามาใช้ในการอุตสาหกรรม ทำให้การอุตสาหกรรมขยายตัว ตัวเมืองขยายออก และผลจากสองประการหลังนี้คือปัจจัยที่ชักจูงให้ประชากรในเขตอื่นอพยพเข้ามาอยู่ในเมืองมากขึ้น แต่เมืองเตรนตัน หรือเมืองราเลย์ ซึ่งเป็นงานวิจัยของ จิตตารันจัน ปะทัก (Chittaranjan Pathak) กลับแสดงให้เห็นว่าการวิวัฒนาการของเมืองเนื่องมาจากองค์ประกอบที่แตกต่างไปจากที่กล่าวมาแล้ว คือ การที่เมืองเตรนตันสามารถวิวัฒนาการจากชนบทเกษตรกรรมมาเป็นเมืองขนาดใหญ่ที่เป็นทั้งศูนย์กลางการบริหาร การค้า และการอุตสาหกรรม เพราะทำเลที่ตั้งของเมืองที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเคลลาแวร์ ซึ่งเป็นศูนย์กลางการเดินเรือ ของลำน้ำสายนี้ และยังคงอยู่ในที่ราบระหว่างเมืองขนาดใหญ่ 2 เมือง คือเมืองฟิลาเดลเฟีย และเมืองนิวยอร์ก แต่ทั้งนี้เส้นทางคมนาคม

และความเจริญทางเทคโนโลยีก็เป็นองค์ประกอบในการเปลี่ยนแปลงลักษณะโครงสร้างของเมืองอย่างสำคัญด้วย

ในกรณีเมืองราเลย์ การวิวัฒนาการของเมืองเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจากการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมมาเป็นการค้าปลีก ทำให้มีการตัดเส้นทางคมนาคมขึ้นใหม่ แหล่งการค้าปลีกกลายเป็นศูนย์กลางของเมืองแทนศูนย์กลางเดิม และการที่จำนวนรถยนต์ส่วนตัวที่ประชากรใช้เส้นทางเข้ามาทำงานในเมืองเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาการจราจร การแก้ไขปัญหานี้ดำเนินการโดยวางผังเมือง สร้างเส้นทางคมนาคมขึ้นใหม่ เมืองราเลย์จึงกลายเป็นศูนย์กลางการบริหาร การค้าปลีก และการอุตสาหกรรมที่สำคัญเมืองหนึ่ง (Pathak, 1960 : 5206)

ผลการศึกษาดังเมืองต่าง ๆ ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า หน้าที่ของเมืองจะแตกต่างกันไปตามระดับความเจริญของเมือง แต่อย่างไรก็ตาม มาร์วิน บี ซัสแมน (Marvin B. Sussman) กล่าวว่า หน้าที่ของเมือง คือ การเป็นศูนย์กลางให้บริการการค้าแก่ชุมชนเกษตรกรรมที่อยู่โดยรอบ และความเจริญก้าวหน้าของเมืองขึ้นอยู่กับเส้นทางคมนาคม และการค้าทางเกษตรกรรม (Sussman, 1959 : 38) ความเห็นของซัสแมนจึงตรงกับผลงานศึกษาของบุคคลต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น และตรงกับผลงานศึกษาของ วอลเตอร์ คริสตอลเลอร์ (Walter Christaller) ซึ่งเสริมความเห็นของซัสแมนอีกว่า นอกจากเมืองจะเป็นศูนย์กลางการให้บริการแก่ชุมชนเกษตรกรรมที่อยู่โดยรอบแล้ว บริเวณเกษตรกรรมโดยรอบจะเป็นแหล่งผลิตและจัดหาสิ่งต่าง ๆ มาให้กับเมืองด้วย (Christaller, 1966 : 76) ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า บริเวณเกษตรกรรมโดยรอบคือพื้นฐานสำคัญที่ทำให้เกิดเมือง

การวิจัยขององค์การอีคาเฟ (ECAFE) เกี่ยวกับลักษณะโครงสร้างของเมืองต่าง ๆ ในทวีปเอเชีย (Hauser, 1957 : 40) และงานวิจัยของ วิลเลียม จูเซอร์ เจยซิงแฮม (William Luther Jeyasingham) ที่กระทำกับเมืองแจพนา (เมืองหนึ่งของประเทศลังกา) ปรากฏว่าไคบลเช่นเดียวกับคำกล่าวของซัสแมนและคริสตอลเลอร์ กล่าวคือ เมื่อเมืองแจพนายังมีฐานะเป็นชนบทในสมัยแรก ประชากรจะมีอาชีพเกษตรกรรม และการเจริญในเพชรพลอย

ผลิตภัณฑ์ในชุมชนนี้ จะนำส่งตลาดที่อยู่ใกล้เคียง ซึ่งเป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่กว่า แต่พอมีการตัดเส้นทางคมนาคมเข้ามาในบริเวณนี้ ทำให้โครงสร้างทั้งทางกายภาพและทางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป เมืองแจพนากลายเป็นศูนย์กลางการบริการต่าง ๆ เช่น การปกครอง การคมนาคม การศึกษา ฯลฯ และแหล่งที่ค้าจุนเมืองก็คือ ดินแดนเกษตรกรรมโดยรอบที่ให้บริการต่าง ๆ จากตัวเมืองแจพนา (Jeyasingham, 1959 : 1712) บริเวณโดยรอบนี้จึงเปรียบเสมือนแหล่งลูกค้าของเมือง และอยู่ในรัศมีของตลาดหรือศูนย์กลางของเมือง ซึ่ง เรโนลด์ การ์รี่ แนป (Ranold Gary Knapp) ได้วิจัยลักษณะเศรษฐกิจของประเทศไต้หวัน พบว่า เป็นไปตามแบบเช่นนี้ คือมีลักษณะที่สังคมในชนบททั้งหมดเป็นบริเวณเดียวกันกับอาณาบริเวณของตลาด (marketing area) นั่นเอง (Knapp, 1969 : 702)

นอกจากนี้ยังมีผู้ศึกษาในเรื่องเศรษฐกิจที่คล้ายคลึงกันนี้อีก คือ จอห์น ริชาร์ด พีท (John Richard Peet) ทำการศึกษาถึงลักษณะการเคลื่อนไหวทางการค้าในยุโรป พบว่ามีลักษณะเป็นไปตามแบบของ ฟอน ทุเนน (Von Thunen Model) คือที่ตั้งของศูนย์กลางการค้าจะอยู่ในบริเวณตอนกลาง ล้อมรอบด้วยดินแดนเกษตรกรรมโดยรอบ และประเภทของการเกษตรกรรมจะอยู่เรียงกันเป็นอนุกรมตามชนิดของพืช อังกฤษซึ่งเป็นประเทศอุตสาหกรรมในขณะนั้นมีหน้าที่เป็นศูนย์กลาง ทำการส่งสินค้าอุตสาหกรรมออกพร้อมทั้งรับซื้ออาหารและวัตถุดิบ ซึ่งเป็นผลผลิตของเกษตรกรรมจากดินแดนในบริเวณต่าง ๆ เข้ามา ดินแดนเหล่านี้จะขยายตัวออกไป จากภายในทวีปยุโรปแล้วครอบคลุมไปยังทวีปอื่นซึ่งมีผลผลิตทางเกษตรกรรมที่คล้ายกัน เช่น ทวีปอเมริกา การขยายดินแดนที่จัดหาสินค้าเกษตรกรรมนี้จะมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงราคาและความรวดเร็วในการขนส่งด้วย (Peet, 1969 : 4705 - B)

การศึกษาสภาพเมืองปัจจุบัน นอกจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจแล้ว โครงสร้างทางกายภาพก็มีความสำคัญต่อลักษณะของเมืองเป็นอย่างมากด้วย ผู้สนใจวิจัยลักษณะเช่นนี้มีหลายคน เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา จอห์น นาโวลี ซัลวาตอร์ (John Natoli Salvatore) ได้ศึกษาเมือง วุสเตอร์ ในมลรัฐ แมสซาชูเซต และรอล์ฟ เจอเกน เวสช (Rolf Jurgen Weche) ศึกษาเมืองในบริเวณตอนบนของแม่น้ำ พูโตมาโย

✓ ชลวาทอร์พบว่า เส้นทางคมนาคมมีความสำคัญต่อการใช้ที่ดินในบริเวณนี้เป็นอย่างมาก ในระยะก่อน พ.ศ. 2469 (ค.ศ. 1926) ได้มีการกำหนดลักษณะการใช้ที่ดินออกเป็นสัดส่วน แต่เมื่อมีการตัดเส้นทางคมนาคมขึ้นใหม่ ทำให้เมืองขยายตัว ลักษณะการใช้ที่ดินซับซ้อนขึ้น ผลการวิจัยนี้ยังแสดงให้เห็นว่า การกำหนดเขตการใช้ที่ดิน ซึ่งเสมือนการวางผังเมืองไว้ก่อนนั้น เป็นสิ่งดี แต่จะต้องมีการควบคุมและกำหนดขึ้นในบริเวณที่ยังไม่มีการใช้ที่ดินมาก่อน มิฉะนั้นแล้ว จะไม่ได้ผล (Salvatore, 1969 : 1983) ส่วนผลการศึกษาของ เวสชปรากฏว่า โครงสร้างทางกายภาพของเมืองในตอนบนของแม่น้ำฟูโตมาโย มีลักษณะขยายตัวออกเป็นรูปลิ้น ไปตามเส้นทางรถยนต์และลำน้ำ เพื่อจะได้ใกล้แหล่งเกษตรกรรม ลักษณะตัวเมืองจึงเป็น แนวยาวตามลำน้ำ และเส้นทางรถยนต์ ส่วนบริเวณปลายสุดทั้ง 2 ด้านของเมืองจะมีลักษณะ เป็นลิ้นยื่นออกไป (Weche, 1968 : 1061 - B)

ในประเทศฟินแลนด์ ผู้ที่ศึกษาลักษณะโครงสร้างทางกายภาพของเมือง คือ เฮเบอร์ เอโมดท์ เมลวิน (Heber Aamodt Melvin) ทำการศึกษาเมือง เทมเปียร์ ปรากฏว่า เมืองนี้ประกอบด้วยอาคารต่าง ๆ ที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัย โรงงาน และใช้เพื่อกิจกรรมอื่น ๆ อาคารต่าง ๆ นั้นสร้างด้วยวัสดุแข็งแรง ถาวร สูงหลายชั้น ตั้งอยู่เรียงรายไปตามที่ดิน ที่มีการวางผังเมืองไว้แล้วเป็นอย่างดี เป็นการนำความเจริญของเมืองให้ขยายออกไปยังบริเวณ ชานเมือง ในขณะที่เดียวกันก็จะมีการปรับปรุงย่านที่อยู่อาศัยเดิมรอบ ๆ ศูนย์การค้าด้วย (Melvin, 1969 : 3356 - B) แต่ลักษณะโครงสร้างของเมืองในประเทศนี้ก็ต่างจาก จอร์จ วอลเตอร์ สคัลซ (Gerald Walter Schultz) พบว่า เมือง 6 แห่งที่เขาทำการศึกษา นั้น มีความสำคัญต่อการกำหนดลักษณะของเมืองเป็นอย่างมาก เมืองที่เขาทำการศึกษาล้วนมี ขนาดกระทัดรัด เพราะมีเส้นทางคมนาคมกระจายออกจากศูนย์กลางเหมือนรัศมีของวงกลม อาคารสถานที่และบริการต่าง ๆ จึงตั้งอยู่รวมกันอย่างหนาแน่นในบริเวณศูนย์กลาง การใช้ที่ดิน ของเมืองเหล่านี้แตกต่างกันถึง 17 ประเภท สองในสามของที่ดินทั้งหมดใช้เป็นที่อยู่อาศัย ส่วนอีกหนึ่งในสามใช้เป็นที่บริการและที่ทำงานด้วยเหตุที่เมืองเหล่านี้ กำลังอยู่ในระยะที่มีการเปลี่ยนแปลง อาคารต่าง ๆ จึงขยายออกมาตามเส้นทางที่เป็นที่อยู่อาศัยสมัยใหม่และย่าน โรงงานอุตสาหกรรม (Schultz, 1965 : 4646)

เมืองในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่ ฟิลิป เอ็ม ฮอเซอร์ กับ ลีโอ เอฟ คอนอร์

(Phillip M Hauser & Leo F Sch nore) ศึกษาที่ปรากฏว่า มีลักษณะตามลักษณะของเส้นทางคมนาคม คือ ถ้าถนนตัดกันเป็นตารางหมากรุก เมืองจะมีลักษณะเป็นตารางหมากรุก แต่ถ้าถนนตัดกันแล้วกระจายออกเป็นรัศมีโดยรอบ ลักษณะการวางตัวของอาคารนั้นจะรวมกันเป็นกลุ่มกระจัดกระจาย มีศูนย์กลางอยู่ในบริเวณจุดที่รวมของเส้นทางคมนาคม แต่ในปัจจุบันเขากล่าวพบว่า ลักษณะของเมืองจะเปลี่ยนแปลงไปตามถนนซูเปอร์ไฮเวย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมืองที่มีถนนซูเปอร์ไฮเวย์ตัดผ่านบริเวณตอนกลาง เพราะแม้ว่าอาคารต่าง ๆ จะวางตัวกระจายไปตามแนวถนนก็ตาม แต่อาคารส่วนหนึ่งจะอยู่กระจายออกไปทุกทิศทุกทาง หรือมีถนนนี้ก็ตั้งอยู่รวมกันเป็นกลุ่มอย่างหนาแน่น เช่น เมืองลอสแอนเจลิสในกรณีแรก และเมืองนิวยอร์กในกรณีหลัง (Hauser and sch nore, 1967 : 45)

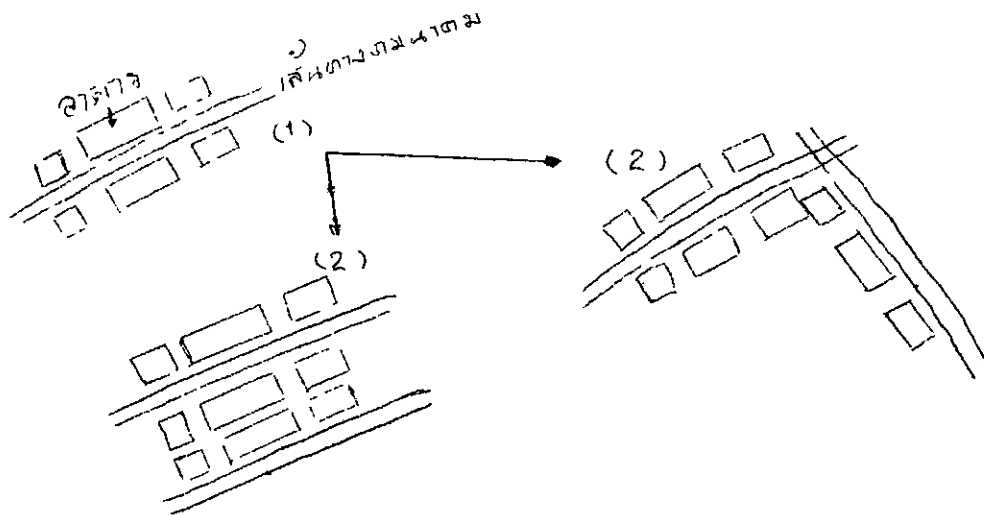
ผลการศึกษาเมืองต่าง ๆ ของบุคคลทั้งนี้ ได้กล่าวมานี้ แสดงให้เห็นถึงลักษณะการตั้งถิ่นฐาน องค์ประกอบของการขยายตัว และลักษณะโครงสร้างทั้งทางกายภาพและเศรษฐกิจของเมืองในเขตต่าง ๆ ของโลก พอสรุปได้ว่า เส้นทางคมนาคมมีบทบาทสำคัญต่อการก่อตัวและวิวัฒนาการของเมืองเป็นอย่างมาก เมืองทุกระดับมีแนวโน้มที่จะขยายตัวไปตามเส้นทางคมนาคม และเส้นทางคมนาคมที่ตัดใหม่ทำให้โครงสร้างของเมืองเปลี่ยนแปลงไปได้ แก่อย่างใดก็ตาม การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของเมืองแต่ละแห่งยังขึ้นอยู่กับจำนวนประชากร และระดับเทคโนโลยีด้วย

ประเทศไทยในฐานะที่เป็นประเทศกำลังพัฒนา เมืองต่าง ๆ มีแนวโน้มที่จะขยายตัวออกอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นต้องทราบถึงลักษณะโครงสร้างเหล่านี้ เพื่อเตรียมนโยบายและดำเนินการให้เหมาะสม และเพราะเหตุว่า ประเทศไทยแตกต่างไปจากประเทศอื่นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และประวัติความเป็นมาในอดีต ย่อมแตกต่างกันในทางแบบรูปของเมืองการเรียนรู้ลักษณะต่าง ๆ ของเมืองในต่างประเทศ จึงเป็นเพียงการรับความรู้ขั้นพื้นฐาน หรือแนวความคิดในการศึกษาเท่านั้น จำเป็นที่เราจะต้องนำสิ่งที่ได้จากการศึกษาเหล่านี้มาใช้ในการศึกษาอย่างจริงจังกับเมืองในประเทศไทย จึงจะให้ประโยชน์แก่ประเทศเราโดยตรงได้ ซึ่งจะได้ดำเนินการศึกษาลักษณะโครงสร้างของสาขาวิชาลุ่มอำเภอปากท่อในเบื้องต้นต่อไป

สมมุติฐานในการศึกษา

จากการศึกษาผลงานวิจัยดังได้กล่าวมาแล้ว สามารถนำมากำหนดสมมุติฐาน เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาดังนี้

1. โครงสร้างทางกายภาพของเขตสุขาภิบาล จะมีลักษณะดังนี้

เขตสุขาภิบาลจะเริ่มต้นก่อดำเนินตามเส้นทางคมนาคม และขยายตัวไปตามเส้นทางคมนาคมที่ตัดขึ้นใหม่ในบริเวณใกล้เคียง

2. โครงสร้างทางเศรษฐกิจของเขตสุขาภิบาล จะมีขึ้นเพื่อให้บริการแก่บริเวณเกษตรกรรมโดยรอบ

3. การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการคมนาคม อาจจะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภายในของชุมชนชนาคนในอนาคค

คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการศึกษา

1. เขตสุขาภิบาล คือ เขตท้องถิ่นที่เป็นที่ตั้งว่าการอำเภอ, กิ่งอำเภอทุกแห่ง หรือชุมชนที่มีลักษณะเป็นตลาดการค้าทุกตำบล เนื้อที่ของเขตสุขาภิบาลจะต้องมีขนาดประมาณ 1 – 4 ตารางกิโลเมตร มีร้านค้าอย่างน้อย 100 ห้าง และมีราษฎรอย่างน้อย 1500 คน (กระทรวงมหาดไทย, 2499 : -1)

2. โครงสร้างทางกายภาพของเมือง หมายถึง

ก. ลักษณะที่ก่อตัวขึ้นเป็นเมืองหรือชุมชน เช่น การจัดระบบเส้นทางคมนาคม การวางรูปของตัวอาคาร ตำแหน่งที่ตั้งของสถานบริการ ร้านค้าและที่อยู่อาศัย หรืออาจจะกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า เป็นการกล่าวถึงผังเมืองทั้งหมด รวมทั้งการวิวัฒนาการของเมืองซึ่งมีผลต่อการพัฒนาเมืองด้วย

ข. หน้าที่ของเมือง แบ่งกล่าวเป็น 2 ด้าน คือ

- ให้บริการแก่ประชากรที่อยู่ในบริเวณโดยรอบ ✓
- ให้บริการแก่ประชากรที่อยู่ในเมือง ✓

3. โครงสร้างทางเศรษฐกิจ หมายถึง

กิจกรรมทางธุรกิจ อันได้แก่ การค้า การบริการต่าง ๆ และกิจกรรมของสถาบันการปกครอง ที่ให้บริการแก่ประชากรที่อยู่ในเมือง และที่อยู่ในบริเวณโดยรอบ

บทที่ 2

วิธีการดำเนินการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

1. การรวบรวมข้อมูล
2. การวิเคราะห์ข้อมูล

การรวบรวมข้อมูล

ได้ดำเนินการตามวิธีต่อไปนี้ คือ

ก. การสัมภาษณ์

เป็นการศึกษาค้นคว้าหารายละเอียดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ โดยสัมภาษณ์ผู้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตนี้มานานตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป มีจำนวน 5 คน

การหารายละเอียดของโครงสร้างทางกายภาพและทางเศรษฐกิจ เป็นการสัมภาษณ์บุคคลต่อไปนี้ คือ

1. เจ้าของร้านค้าต่าง ๆ ที่เป็นผู้เหมาะสมที่จะให้ข้อเท็จจริงที่น่ามาใช้เป็นดัชนีแสดงดัชนีการค้าของเขตสุขาภิบาลได้ คือ

- เจ้าของร้านจำหน่ายทองรูปพรรณ 4 แห่ง
- ร้านจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ผักและปุย 2 แห่ง
- ร้านจำหน่ายเสื้อผ้าสำเร็จรูป 3 แห่ง
- ร้านจำหน่ายเครื่องมือเกษตรกรรม 1 แห่ง

2. บุคคลในครอบครัวที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตสุขาภิบาล จำนวน 345 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 51.34 ของจำนวนครอบครัวทั้งหมด

3. พนักงานรถเมล์ 5 คน

4. เจ้าของท่าเรือ 1 คน

การสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ใช้วิธีติดต่อด้วยตนเองเกือบทั้งหมด ยกเว้นการสัมภาษณ์บุคคลในครอบครัวที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตสุขภาพิบาลในปัจจุบัน จะมีผู้ช่วยทำการสัมภาษณ์อีก 5 คน บุคคลเหล่านี้ก่อนจะออกดำเนินการสัมภาษณ์ ได้รับการชี้แจงพร้อมทั้งชักชวนความเข้าใจในการตั้งคำถาม และกรอกรายละเอียดลงในแบบคำตอบที่เตรียมไว้จนเป็นที่เข้าใจเรียบร้อยแล้ว การสัมภาษณ์ทำกับครอบครัวต่าง ๆ เป็นรายครอบครัวทุกครอบครัว ยกเว้นบางครอบครัวที่ผู้ใหญ่ไม่อยู่ หรือบิดามารดาเพราะออกไปทำธุรกิจข้างนอก และครอบครัวที่อยู่กระจายออกไปตามขอบของเขตสุขภาพิบาลเท่านั้น

แบบสอบถามเพื่อใช้เป็นแนวในการสัมภาษณ์

1. บ้านเลขที่
2. การใช้ที่ดิน
3. ตำแหน่งผู้ให้สัมภาษณ์
4. ประเภทของร้านค้า
5. ลักษณะของบ้าน
 - ก. ตึก
 - ข. ไม้
6. ประเภทของบ้าน
 - ก. ห้องแถวชั้นเดียว
 - ข. ห้องแถวสองชั้น
 - ค. บ้านเดี่ยวชั้นเดียว
 - ง. บ้านเดี่ยวสองชั้น
7. สมาชิกทั้งหมดในบ้าน คน
8. อาชีพของบุคคลในครอบครัว
 - (1)
 - (2)
 - (3)
 - (4)
 - (5)

ข. การสำรวจโครงสร้างของเขตสุขภาพ

ก่อนออกสำรวจ ได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

- ลักษณะการจัดระเบียบของอาคารร้านค้าต่าง ๆ
- ลักษณะเส้นทางคมนาคมในเขตสุขภาพ
- ที่ตั้งของศูนย์กลางการค้า ลักษณะธุรกิจการค้าและแนวโน้มในการขยายตัวของเขตสุขภาพ

เมื่อตั้งจุดมุ่งหมายแล้ว จึงออกเดินสำรวจในระหว่างวันที่ 24 - 30 สิงหาคม 2513 เป็นเวลาติดต่อกัน 7 วัน

ค. การศึกษาจากเอกสาร, วารสาร และหนังสือประวัติศาสตร์

ทำการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเขตสุขภาพอำเภอปากท่อ โดยได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่กรมการปกครอง และปลัดสุขภาพอำเภอปากท่อในการค้นหาเอกสารศึกษาวารสารรถไฟเพื่อหาความรู้เกี่ยวกับการสร้างทางรถไฟสายใต้ และศึกษาจากพระราชพงศาวดารในสมัยปลายกรุงศรีอยุธยา และต้นกรุงรัตนโกสินทร์ แล้วจึงนำเนื้อหาต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับวิวัฒนาการของเขตนี้มาประกอบกันกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้มีอายุมานานดังได้กล่าวแล้วในตอนต้น

ง. การทำแผนที่

การทำแผนที่ เพื่อแสดงการใช้ที่ดินประเภทต่าง ๆ ตลอดจนลักษณะโครงสร้างทางกายภาพ เศรษฐกิจ รัศมีการค้า และวิวัฒนาการของเขตสุขภาพ ได้อาศัยแผนที่หลัก (Base Map) 3 แผนที่ คือ

แผนที่ 1. แผนที่เขตสุขภาพอำเภอปากท่อ มาตรฐาน 1 : 10,000
ซึ่งจัดทำโดยหน่วยราชการของสุขภาพ

แผนที่ 2. แผนที่ประเทศไทย มาตรฐาน 1 : 250,000
(Thailand, Series 150:Sheet N D 47-11)

แผนที่ 3. แผนที่ประเทศไทย มาตรฐาน 1 : 50,000
(แผนที่ 2 และ 3 จัดทำโดยกรมแผนที่ทหาร)
(Thailand, Series L 708:Sheet 4951 II)

จากแผนที่ 1 นำมาขยายเป็น 10 เท่า เพื่อความสะดวกในการลงรายละเอียด
 ด้านโครงสร้างทางกายภาพ และเศรษฐกิจที่ได้จากการศึกษาในสนามทั้งหมด การแสดง
 ประเภทการใช้ดิน แสดงด้วยแบบต่าง ๆ (Pattern) แล้วจึงย่อส่วนให้เหลือมาตราส่วน
 1 : 5.000 เพื่อให้มีขนาดกระทัดรัด และสะดวกในการเข้าเล่ม

แผนที่แสดงรัศมีการค้าใช้แผนที่ 2 เป็นแผนที่หลักในการลอกโครงร่างแสดงจุดที่ตั้ง
 ของตำบลต่าง ๆ ที่เป็นที่อยู่ของผู้เข้าร่วมบริการต่าง ๆ ในเขตนี้ และใช้แผนที่ 3 เป็น
 เครื่องมือช่วยในการหาจุดที่ตั้งเหล่านั้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้นำมาแยกเป็นประเภทเป็นหมวดหมู่ตามจุดมุ่งหมาย

คำนวณค่าสถิติด้วยเครื่องคิดเลข

ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ตามความเป็นจริง และเหตุผล
 ที่น่าจะเป็นด้วยคำบรรยาย โดยใช้สถิติตัวเลขและแผนที่เป็นเครื่องประกอบ

ลักษณะทั่วไปและการวิวัฒนาการของเขตสุขภาพอำเภอปากท่อ

① ลักษณะทั่วไป

เขตสุขภาพอำเภอปากท่อตั้งอยู่ที่พิกัด-น.ด.- 9279- เป็นส่วนหนึ่งของอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ในภาคกลางของประเทศไทย ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ดอน โดยเฉพาะบริเวณตอนกลางจะสูงประมาณ 8 เมตร แล้วค่อย ๆ ลดระดับลงทั้งทางเหนือ - ใต้ ซึ่งมีคลองปากท่อ และคลองวัดวันควาตัดผ่านตามลำดับ ทางตะวันออกและตะวันออกเฉียงเหนือ ติดต่อกับที่ราบลุ่มมีระดับความสูงต่ำกว่า 3 เมตรลงไป มีการเกษตรกรรม (ทำนา) เป็นหลัก พื้นที่ทางตะวันตกจะสูงตั้งแต่ 8 เมตรขึ้นไป และติดต่อกับที่ดอนซึ่งอยู่ต่อเนื่องออกไปทางคันทะวันตกเป็นบริเวณกว้างใหญ่จนจดเทือกเขาตะนาวศรี(Thailand, Series L-708 Sheet 4951 II) ลักษณะพื้นที่เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ยาวจากทิศเหนือลงมาทิศใต้ 1.65 กิโลเมตร กว้างจากทิศตะวันออกมายังทิศตะวันตก 0.60 กิโลเมตร พื้นที่ประมาณ 1.12 ตารางกิโลเมตร

ที่ตั้งสัมพันธ

เขตสุขภาพอำเภอปากท่อ ตั้งอยู่ในอำเภอปากท่อ อาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	จดอำเภอเมืองราชบุรี	จังหวัดราชบุรี
ทิศใต้	จดอำเภอเขาชัย	จังหวัดเพชรบุรี
ทิศตะวันออก	จดอำเภออัมพวา	จังหวัดสมุทรสงคราม
ทิศตะวันตก	จดอำเภอจอมบึง	จังหวัดราชบุรี

เนื่องจากเขตสุขภาพอำเภอปากท่อ ตั้งอยู่ระหว่างคันทะวันออก ทิศเหนือ ทิศใต้ ที่ดอนและที่สูงทางทิศตะวันตก จึงเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างพื้นที่ของป่าในที่ดอนทางทิศตะวันตก กับพื้นที่สวนทางทิศตะวันออก และสัตว์น้ำเค็มจากบริเวณทางคันทะวันตกของอ่าวไทย

ลักษณะหน้าที่ของชุมชนในการ เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนสินค้านี้ ได้มีมานานแล้ว ผลของการคัดเส้นทางคมนาคมทางบกในปัจจุบัน ทำให้สุขาภิบาลแห่งนี้ทำหน้าที่ให้บริการแก่ชุมชนเกษตรกรรมโดยรอบมากขึ้น) ในขณะที่เดียวกันก็เสียจำนวนผู้เข้ามารับบริการในบางท้องถิ่นทางตอนเหนือของบริเวณนี้ เพราะต่างก็เข้าไปใช้บริการในตัวเมืองราชบุรี ซึ่งเป็นชุมชนขนาดใหญ่กว่า และได้รับความสะดวกมากกว่าด้วย

หน้าที่ในการให้บริการการค้าแก่ชุมชนภายนอกนี้ มีความสัมพันธ์อย่างมากกับวิวัฒนาการของเมือง ดังจะกล่าวถึงต่อไป

② การวิวัฒนาการของสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ

วิวัฒนาการของสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การตั้งถิ่นฐานครั้งแรก

การตั้งถิ่นฐานครั้งแรกในบริเวณสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ สันนิษฐานว่า จะต้องเกิดขึ้นในตอนปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งเป็นระยะที่ไทยต้องทำสงครามกับพม่า พม่าได้ยกทัพเข้ามาทางหัวเมืองฝ่ายใต้ของไทยหลายครั้ง ทำให้เกิดเส้นทางทางบกขึ้นเพื่อใช้เดินทัพของพม่าที่ยกเข้ามาตีกรุงศรีอยุธยา และกองทัพไทยที่ยกออกไปตั้งรับทัพพม่าที่เมืองเพชรบุรี ทั้งประชากรหัวเมืองฝ่ายใต้ที่ถูกเกณฑ์ขึ้นไปรักษาเมืองในเวลามีสงคราม (กรมศิลปากร, 2495: 297-527) ดังนั้นบริเวณนี้จะคงเป็นทางผ่านของเส้นทางบกสายนี้ เพราะว่า เป็นบริเวณที่อยู่ระหว่างเมืองหลวงกับภาคใต้ของประเทศไทย พื้นที่ทางตะวันตกและตะวันออกเฉียงเหนือเป็นที่ลุ่ม มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 3 - 8 เมตร ส่วนพื้นที่ทางตะวันตกเป็นที่สูงกว่า 8 เมตรขึ้นไป ในบางตอนมีภูเขาเป็นอุปสรรคต่อการเดินทาง บริเวณนี้จึงเหมาะสมที่สุดที่จะใช้เส้นทางผ่าน และเพราะว่าลักษณะที่ตั้งของชุมชนตั้งอยู่ระหว่างเกือบกึ่งกลางของเมือง 2 เมือง คือเมืองราชบุรีในตอนเหนือและเมืองเพชรบุรีในตอนใต้ ดังนั้นจะต้องมีหมู่บ้านเกิดขึ้นที่นี่เพื่อให้บริการที่พิศอาศัยแก่คนเดินทางอย่างแน่นอน

จากคำบอกเล่าของผู้ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณนี้มานาน ทำให้ทราบลักษณะการตั้งถิ่นฐานในระยะแรกที่ถูกจัดตั้งขึ้นเป็นตำบลก่อน พ.ศ. 2443 (ร.ศ. -118) ว่า มีลักษณะเป็นหมู่บ้านขนาดเล็กประมาณ 8 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งมีบ้าน 3 - 6 หลังคาเรือน ตั้งกระจายกันอยู่บนที่ดอนซึ่งเป็นบริเวณตอนกลางของเขตสุขาภิบาลในปัจจุบัน และบริเวณริมเส้นทางคมนาคมทางบกอันเป็นเส้นทางโบราณ ซึ่งปัจจุบันเรียกว่า ถนนท่าวอทอง (ศาลากลางจังหวัด, 2510 : 4) ดังแสดงใน แผนที่ 1 (หน้า 18)

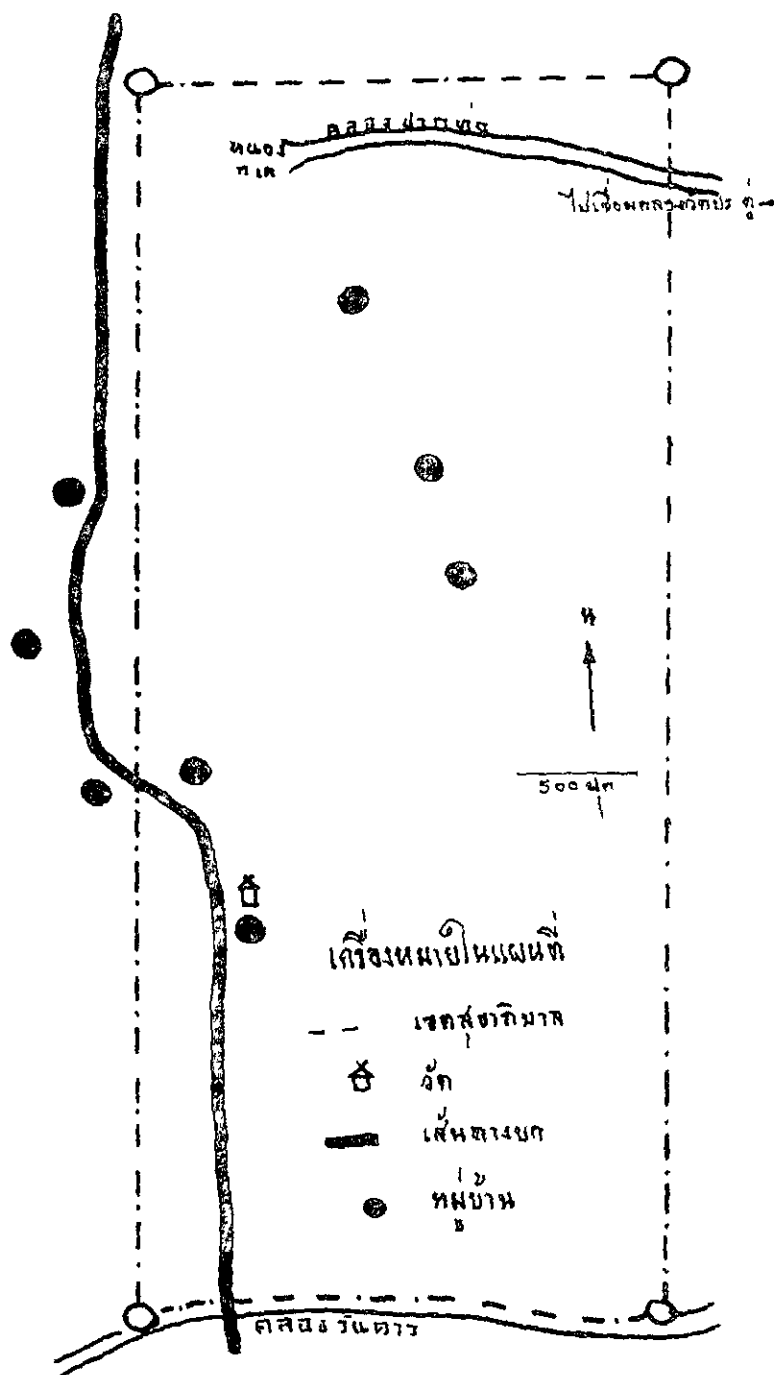
หมู่บ้านที่อยู่บริเวณริมเส้นทางคมนาคมทางบก มีวัด 1 วัด (ปัจจุบันคือวัดวันทาวลอย) แต่เป็นวัดร้าง เพิ่งมาฟื้นฟูในระยะ 60 ปีที่แล้วมา แสดงให้เห็นว่า หมู่บ้านในบริเวณนี้มีมานานแล้ว และเป็นบริเวณที่มีบ้านหนาแน่นกว่าแห่งอื่น จึงมีวัดเกิดขึ้น

หลังจากที่ประเทศพม่าเสียเอกราชให้แก่ประเทศอังกฤษ สงครามระหว่างไทยกับพม่าก็สิ้นสุดลง ประกอบกับการเดินทางจากเมืองหลวงของไทยไปหัวเมืองฝ่ายใต้ สามารถไปทางเรือได้อย่างสะดวกและการค้าของชาวไทยในสมัยนั้น เป็นการเกษตรกรรมแบบเลี้ยงตนเอง ไม่ต้องซื้อหรือขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้ากัน ดังนั้นเส้นทางคมนาคมทางบกสายนี้จึงถูกทอดทิ้ง หมู่บ้านในบริเวณนี้ก็ไม่ขยายตัวออก แต่กลับลดขนาดลงจนเป็นเหตุให้วัดต้องร้างลงในชั่วระยะเวลาหนึ่ง และกลับฟื้นฟูอีกเมื่อมีจำนวนประชากรหนาแน่นขึ้นในภายหลัง

จากเหตุผลและหลักฐานดังกล่าวนี้ คือสิ่งสนับสนุนข้อสันนิษฐานที่ว่า ได้มีการตั้งถิ่นฐานในบริเวณเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ ในระยะปลายกรุงศรีอยุธยาตั้งกล่าวมาแล้วข้างต้น)

๖๖ - ลักษณะการตั้งถิ่นฐานในบริเวณสุขาภิบาลอำเภอปากท่อแสดงว่า เส้นทางคมนาคมทางบกและลักษณะภูมิประเทศเป็นปัจจัยสำคัญต่อการตั้งถิ่นฐานของชาวไทยในสมัยนั้น

สภาพภูมิประเทศที่มีต่อลักษณะการตั้งถิ่นฐานของประชากรในบริเวณนี้คือ ภูมิประเทศที่เป็นที่ดอน การขาดแหล่งน้ำถาวรทำให้หมู่บ้านในบริเวณนี้ตั้งอยู่กระจายกัน ลักษณะของพืชที่ทนแล้งและความแห้งแล้งได้คือ เช่น ตาล ไม้ สะแก พืชเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์กับลักษณะความเป็นอยู่ของประชากรในเขตนี้ โดยปรากฏออกมาในรูปเครื่องใช้ และส่วนประกอบของบ้าน เช่น แคร่ ฝ้ายบ้าน ทำควายไม้ไผ่ เป็นต้น ต้นไม้เหล่านี้ขึ้นอยู่ในละแวกบ้าน เพื่อให้สะดวกต่อการนำมาใช้ประโยชน์ในบ้าน โดยเฉพาะต้นตาลที่ประชากรจะต้องไปน่าน้ำตาลสดจากต้น

แผนที่ ๑ การตั้งถิ่นฐานของชาว ช่าง
ในตำบลปากท่อ ก่อน พ.ศ. ๒๕๔๑ (ร.ศ. ๑๑๖)

ทุกเช้าและเป็น ส่วนการทำนาคันเป็นอาชีพหลัก ทำอยู่ในบริเวณที่ห่างไกลหมู่บ้าน และอาศัยน้ำจากฝนเท่านั้น

สภาพภูมิประเทศและสภาพอากาศของบริเวณนี้ ก็คือที่มาของชื่อ "ปากท่อ" ทั้งนี้ เพราะว่าในฤดูฝนบริเวณตอนเหนือของเขตสุขาภิบาลา ซึ่งมีลักษณะเป็นแอ่งเรียกว่า "หนองทะเล" จะเป็นแหล่งรับน้ำฝนที่ไหลมาจากป่าสูงทางตะวันตกในฤดูน้ำหลาก แต่เนื่องจากสภาพทั่วไปของบริเวณนี้เป็นที่สูง ดังนั้นน้ำที่ไหลมารวมกันในแอ่งหนองทะเลจะคันตัวไปทางตะวันออกเสมือนน้ำที่ไหลพุ่งออกจากท่อ จึงเรียกบริเวณนี้ว่า "ปากท่อ" น้ำที่ไหลออกไปนี้ จะไหลไปเชื่อมกับคลองวัดประดู่ ซึ่งเป็นทางน้ำสาขาที่แยกมาจากแม่น้ำแควอ้อมทางตะวันออก ทางน้ำที่ไปเชื่อมคลองวัดประดู่นี้ คือ คลองปากท่อ

ดังนั้นคลองปากท่อจึง เป็นเสมือนท่อระบายน้ำจากแอ่งหนองทะเลไปสู่บริเวณที่ต่ำกว่าทางตะวันออก ลักษณะเช่นนี้สันนิษฐานว่า อาจเป็นที่มาของชื่อ "ปากท่อ" ได้อีกทางหนึ่ง และโดยที่คลองนี้เป็นทางน้ำตามธรรมชาติขนาดเล็ก มีความกว้างโดยเฉลี่ยประมาณ 5 เมตร ไหลจากพื้นที่ที่มีระดับแตกต่างกันมากพอสมควร ลำนน้ำจึงก่อกើวไปตามลักษณะของพื้นที่ที่อ่อนกว่าบริเวณใกล้เคียงและมีคั้งชัน ปริมาณน้ำในลำคลองมีน้อยและระดับน้ำไม่สม่ำเสมอตลอดปี คือในฤดูฝนหรือฤดูน้ำหลากน้ำจะมากและไหลแรง แต่ในฤดูแล้งน้ำน้อย ลักษณะของลำคลองเช่นนี้ ย่อมไม่ส่งเสริมการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ จึงไม่มีประชากรเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่บริเวณนี้ในระยะแรก

คลองปากท่อได้ใช้เป็นเส้นทางคมนาคม เมื่อมีการจัดตั้งอำเภอท่านควัดประดู่ขึ้นที่ตำบลจอมประทัด (ศาลากลางจังหวัด, 2510 : 2) ในปี พ.ศ. 2443 (ร.ศ.118) ตั้งอยู่บริเวณริมคลองวัดประดู่ซึ่งเป็นทางน้ำไหลมาจากทางเหนือเชื่อมกับคลองปากท่อทางตะวันออกในลักษณะเกือบเป็นมุมฉาก และตำบลปากท่อ จึงเกิดขึ้นอยู่กับเมืองราชบุรี ไค้โอนไปขึ้นกับอำเภอนี้ แต่เพราะการคมนาคมทางน้ำไม่สะดวก ก่ออาศัยน้ำขึ้นน้ำลง จึงทำให้ต้องย้ายที่ทำการอำเภอห่างออกไปจากตำบลปากท่ออีก โดยจัดตั้งที่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำอ้อมทางเหนือคลองวัดประดู่ เปลี่ยนชื่อใหม่ว่า ที่ว่าการอำเภอแม่น้ำอ้อม สภาพเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า ชุมชนมีแนวโน้มที่จะขยายตัวไปตามเส้นทางน้ำขนาดใหญ่ที่สะดวกต่อการคมนาคม

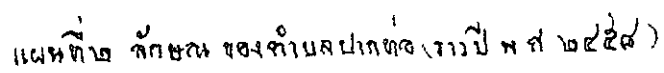
ทางน้ำขนาดใหญ่จึงเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการตั้งถิ่นฐานของประชากรในระยะนี้ ส่วนหมู่บ้าน
ในเขตตำบลปากท่อไม่มีการขยายตัวแต่ประการใด มาขยายตัวเมื่อมีการตัดเส้นทางรถไฟ
สายไทรน้อย-บรีเวณนี้

ระยะที่ 2. การสร้างเส้นทางรถไฟสายใต้

ทางรถไฟสายใต้ของประเทศไทยสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2444 (ร.ศ. 119) โดยตั้งต้น
ที่สถานีรถไฟบางกอกน้อย (ธนบุรี) ถึงจังหวัดเพชรบุรี (ขุนจำภูธรโกศล 2510 : 44 - 18)
มีการจัดตั้งสถานีรถไฟทางตะวันออกของเส้นทางรถไฟในบริเวณตำบลปากท่อ เพราะบริเวณนี้
ตั้งอยู่เกือบกึ่งกลางระหว่างจังหวัดราชบุรีและจังหวัดเพชรบุรี มีสภาพที่เหมาะสมที่สุดที่จะเป็น
เส้นทางเดินทางผ่านทั้งไกลแล้วมา แล้ว จึงปรากฏว่าเส้นทางรถไฟสายนี้เกือบเป็นเส้นขนานกับ
เส้นทางคมนาคมทางบกเดิม ซึ่งอยู่ห่างไปทางตะวันตกประมาณ 100 - 500 เมตร ดังนั้น
บริเวณนี้จึงเป็นที่ทางรถไฟจะต้องตัดผ่าน และเป็นที่ตั้งของสถานีรถไฟ

สถานีรถไฟปากทอนับเป็นสถานีที่สำคัญสถานีหนึ่งในการให้บริการแก่ประชากรในชุมชนนี้
และบริเวณโดยรอบ ซึ่งมีผลผลิตเหลือใช้จากการเพาะปลูกจำเป็นต้องหาทางจำหน่ายไปยัง
บริเวณอื่น และการบริการของสถานีรถไฟเป็นบริการที่ดีที่สุดในระยะนั้น จึงทำให้ชาวไร่ชาวนา
นำผลผลิตของตนมาจำหน่ายในบริเวณหน้าสถานีรถไฟ โดยใช้เกวียนบรรทุกผลผลิตจากแหล่งผลิต
มาที่นี่ บริเวณหน้าสถานีรถไฟซึ่งเป็นที่รวมของเส้นทางคมนาคมทางบก 2 ประเภท คือทางรถไฟ
และทางเกวียน จึงเป็นศูนย์กลางการค้า ทำหน้าที่ให้บริการต่าง ๆ เช่น รับซื้อสินค้าเกษตรกรรม
ของป่า ส่งออกจำหน่ายโดยทางรถไฟไปยังตลาดที่ใหญ่กว่า เป็นเหตุให้มีบริการอื่น ๆ ตามมา
เช่น ขนส่งข้าว ร้านค้า โรงสีข้าว และโรงมหรสพเกิดขึ้น

การอพยพของประชากรในเขตต่าง ๆ อันเนื่องมาจากการจัดตั้งสถานีรถไฟ โดยเฉพาะ
ชาวจีนโพ้นทะเลที่เข้ามารับหน้าที่เป็นคนกลางให้บริการแลกเปลี่ยนสินค้าเป็นจำนวนมาก ทำให้
ประชากรเข้ามาตั้งถิ่นฐานรวมเป็นกลุ่มในบริเวณหน้าสถานีรถไฟมากขึ้น เป็นเหตุให้มีการย้าย
ที่ว่าการอำเภอแม่น้ำอ้อมจากริมฝั่งแม่น้ำอ้อม มาตั้งอยู่ที่ตำบลปากท่อในบริเวณด้านหลังเยื้องไป
ทางขวาของสถานีรถไฟปากทอในปี พ.ศ. 2460 (ร.ศ. 135) เรียกชื่อใหม่ว่า

แผนที่ ๓ ลักษณะของตำบลปากท่อ (ราวปี พ.ศ. ๒๔๕๕)

ที่ว่า การอำเภopaktho (ศาลากลางจังหวัด, 2510-: หนังสือที่ 10345/2510) และยังคงอยู่จนทุกวันนี้ การเจริญเติบโตของชุมชนpaktho, จึงน่าจะตรงกับข้อสังเกตของ เจฟเฟอร์สัน Jefferson - - ที่ว่า - การที่เมืองหรือชุมชนเจริญเติบโตขึ้น เพราะคนชนบทต้องการใช้เส้นทางคมนาคมเอาผลิตภัณฑ์มาขาย จนบทจึงเป็นตัวกำหนดให้ชุมชนทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการบริการด้านต่าง ๆ

การให้บริการการค้าในรูปแบบการรับซื้อและแลกเปลี่ยนสิ่งของในบริเวณหน้าสถานีรถไฟนั้น ยังไม่เป็นการพอเพียงกับความต้องการของประชากรจากแหล่งเกษตรกรรมโดยรอบ สินค้าประเภทผักผลไม้ ซึ่งเป็นพืชสวนนั้น ชาวไร่ไม่สามารถจะหาได้ในท้องถิ่นของตนเอง ในทำนองเดียวกันชาวสวนก็ไม่สามารถที่จะหาสินค้าประเภทของป่าที่ว่าเป็น เช่น ถ่าน หน่อไม้ เป็นต้นได้ จึงทำให้ตลาดนัดเกิดขึ้น เพื่อให้บริการการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้า ตลาดนัดนี้จะอยู่บริเวณริมฝั่งทางใต้ของลำคลองปากท่อ ห่างจากสถานีรถไฟไปทางตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 700 เมตร ในฤดูน้ำหลากและเขยิบไปตามลำน้ำทางตะวันออกห่างจากบริเวณตลาดนัดเดิมประมาณ 2.5 กิโลเมตร ในฤดูร้อน การมีตลาดนัดนั้นมีประจำแน่นอนเดือนละ 4 ครั้ง

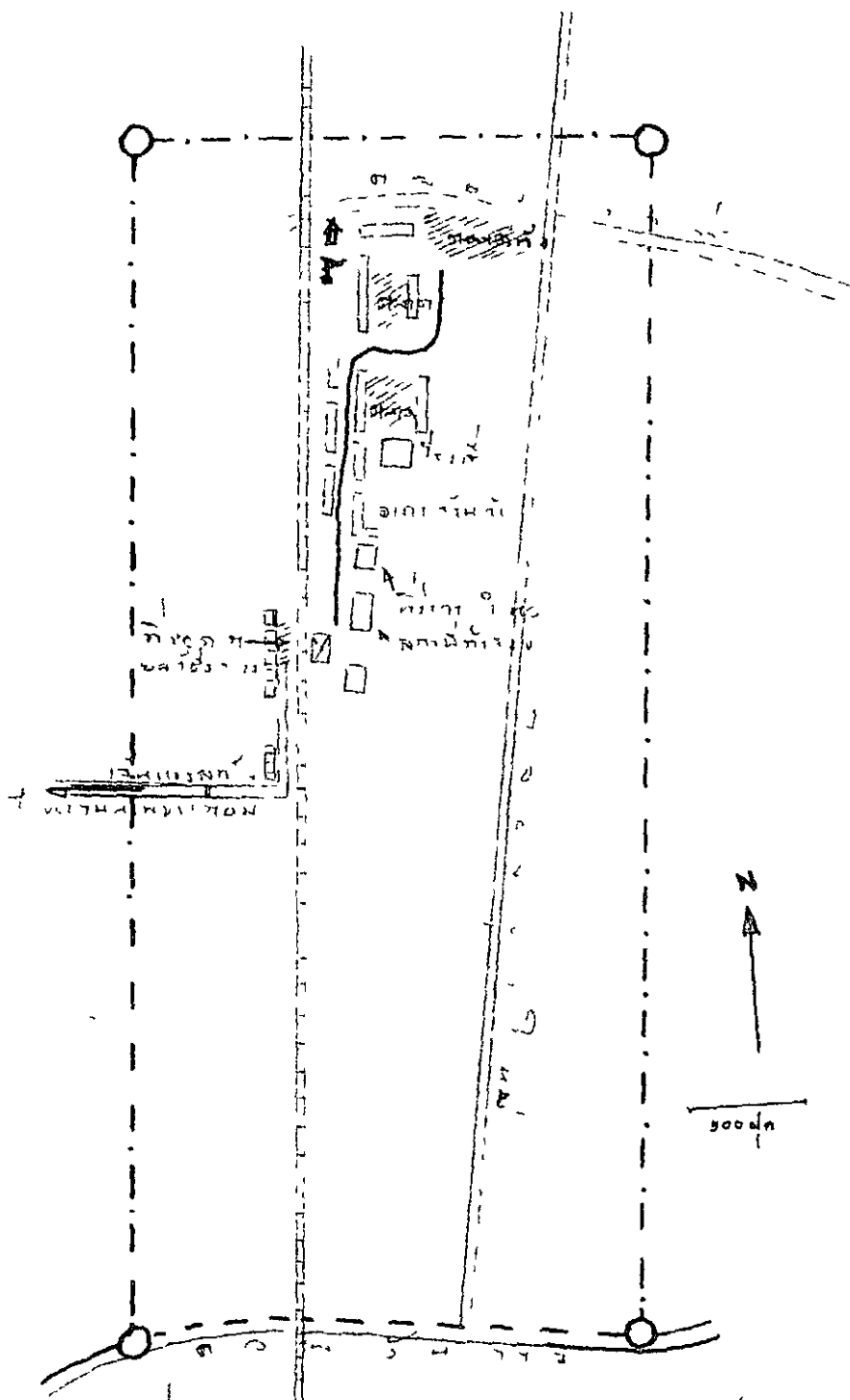
การขุดลอกคลองปากท่อให้ลึก เพื่อให้เรือสินค้าชาวสวนเข้ามาใกล้ชุมชนปากท่อมามากที่สุดและสามารถขนส่งสินค้าได้สะดวกยิ่งขึ้น ทำให้มีการจัดส่งสินค้าจากสวนออกจำหน่ายไปยังเมืองที่ใหญ่กว่าโดยเส้นทางรถไฟ และชาวไร่ชาวนาได้รับความสะดวกในการใช้บริการของตลาดนัดที่อยู่ประจำที่อย่างถาวรนี้

ตลาดนัดประจำดังกล่าวทำให้เกิดอาคารร้านค้าถาวรรอบตลาดนัด ขณะเดียวกันอาคารที่อยู่บริเวณขวามือของที่ว่า การอำเภopaktho ซึ่งเกิดหลังจากการจัดตั้งที่ว่า การอำเภopaktho ก็ขยายตัวตามเส้นทางเท้าไปยังตลาดนัด จึงเกิดตลาดการค้าถาวรขึ้นที่ ริมเส้นทางนี้ 1 แห่ง ทำให้ศูนย์กลางการค้าบริเวณหน้าสถานีรถไฟซบเซาลง การใช้ที่ดินในบริเวณนี้ต้องเปลี่ยนไปเป็นที่พักอาศัยเกือบทัด แต่กลับมาเพื่อพูกครั้งหนึ่ง เมื่อมีการคัดถนนลูกรังในราวปี พ.ศ. 2490 จากถนนเพชรเกษม (ทางหลวงสายสำคัญของประเทศไทย) เข้ามาสิ้นสุดทางข้ามตะวันตกของทางรถไฟ ห่างจากชุมชนหน้าสถานีรถไฟไปทางใต้ประมาณ 200 เมตร จากที่นี้รถยนต์สามารถแล่นเลียบเส้นทางรถไฟเข้ามายังชุมชนหน้าสถานีรถไฟปากท่อได้ เพราะพื้นที่เรียบ

และนิวคีนมีความแข็งแรงพอที่จะรับน้ำหนักของรถยนต์ บริเวณหน้าสถานีรถไฟจึงได้ทำหน้าที่ให้บริการรับซื้อวัตถุดิบจากเกษตรกรและของป่าอีกครั้งหนึ่ง มีบริการต่าง ๆ เช่น โรงเก็บหนังสัตว์ ขี้วัว ขี้ควาย และอื่น ๆ รวมทั้งการบริการค่านอาหารและเครื่องคั้นเกิดขึ้น และสลายตัวเมื่อมีการคัดถนนลูกรังต่อจากถนนที่สิ้นสุดในบริเวณตะวันตกของทางรถไฟไปยังจังหวัดสมุทรสงคราม (ซึ่งอยู่ต่อจากเขตตำบลนี้ไปทางตะวันออก) เพื่อให้การบริการติดต่อระหว่างเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อและจังหวัดสมุทรสงครามเป็นไปได้อย่างสะดวก และมีการคัดถนนจากเส้นทางสายนี้ (เพชรเกษม - สมุทรสงคราม) เขาสุทธาลาคนัก โดยคัดผ่านคันหลังของที่ว่าการอำเภอปากท่อทางตะวันออกของเส้นทางรถไฟ เป็นการเข้าสู่ระยะที่สามของการวิวัฒนาการในเขตสุขาภิบาลแห่งนี้

(การเฟื่องฟูและสลายตัวของศูนย์กลางการค้าบริเวณหน้าสถานีรถไฟปากท่อ เป็นตัวอย่างอันดีที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของเส้นทางคมนาคม ศูนย์กลางการค้าแห่งนี้เจริญขึ้นเมื่อมีการสร้างเส้นทางรถไฟผ่าน มีทางเกวียนและทางรถยนต์คึกคักเข้ามาบรรจบกัน แต่หยุดชะงักลง เมื่อมีแหล่งบริการการค้าที่ใหญ่กว่า มีเส้นทางตัดใหม่ที่อำนวยความสะดวกให้แก่ประชากรได้มากกว่าเส้นทางเดิม)

▷ การขยายตัวของชุมชนในเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อโดยส่วนรวมเป็นไปอย่างช้า ๆ เพราะขาดปัจจัยที่จะช่วยส่งเสริม เช่น ประชากรที่เข้ามาใช้บริการในบริเวณนี้มีกำลังเงินน้อย เพราะผลิตผลทางเกษตรกรรมต่ำ อันเนื่องมาจากปริมาณน้ำฝนที่มีเพียง 992.1 มม./ปี เท่านั้น (Sternstein, 1968 : 118) ขาดการชลประทาน ไม่มีทรัพยากรธรรมชาติอื่นใดที่จะส่งเสริมให้เกิดการอุตสาหกรรม และยังขาดแคลนน้ำใช้ในการบริโภคอุปโภคด้วย เพราะแหล่งน้ำจากคลองวันดาวในตอนใต้ของเขตสุขาภิบาลอยู่ห่างจากชุมชนมาก (ประมาณ 1 กิโลเมตรเศษ) และในฤดูแล้งน้ำแห้ง ส่วนคลองปากท่อซึ่งไต่กล่าวถึงลักษณะของคลองนี้ในตอนต้นแล้วว่า เป็นเสมือนคลองระบายน้ำเล็ก ๆ บริเวณทางตะวันตกเป็นที่ราบสูงและลาดเทมาทางตะวันออก ในฤดูฝนน้ำที่ไหลมาจากป่าทางตะวันตก ทำให้น้ำในลำคลองไหลเชี่ยว ส่วนในฤดูแล้งขาดฝน และน้ำทางคลองวัดประดู่ไหลเข้ามาในคลองปากท่อ ทำให้น้ำในลำคลองปากท่อทั้งหมดถูกกั้นตัวมารวมกันในคลองที่บริเวณเขตสุขาภิบาล และน้ำในบริเวณนี้

๑- ๓๕๐๐ - ๓๕๐๐
 ๒- ๓๕๐๐ - ๓๕๐๐
 ๓- ๓๕๐๐ - ๓๕๐๐

ไม่มีทางระบายไปที่อื่น ประกอบกับการมีตลาดนัดในบริเวณนี้ ที่นี้จึงกลายเป็นที่อยู่อาศัยของผู้มาค้าทางเรือ ซึ่งนำเรือของตนมาจอดพักอาศัยเป็นเวลา 1 – 2 วัน เพื่อขายสินค้าให้หมด น้ำจึงสกปรก ประชากรในท้องถิ่นต้องแก้ปัญหาเรื่องน้ำ โดยอาศัยน้ำจากแหล่งต่าง ๆ ดังคาบอเล่าของผู้ที่มีถิ่นฐานในบริเวณนี้มานาน ดังนี้

แหล่งที่ 1 น้ำจากห้วยจรจรรถไฟ รถไฟสมัยนี้ใช้ไอน้ำเพื่อขับเคลื่อนเครื่องจักร น้ำที่ใช้นี้ได้จากแม่น้ำในจังหวัดราชบุรี หรือจังหวัดเพชรบุรี และแจกให้กับผู้ที่มาขอเมื่อรถไฟจอดที่สถานี น้ำจากแหล่งนี้ประชากรจะนำไปใช้เป็นน้ำดื่มหรือหุงต้มอาหาร

แหล่งที่ 2 น้ำในคลองวัดประคู้ น้ำที่บริเวณนี้อยู่ห่างจากคลองปากท่อไปทางตะวันตกออกประมาณ 5 – 8 กิโลเมตร ซึ่งเป็นบริเวณที่มีการไหลถ่ายเทอยู่ตลอดเวลา น้ำจึงสะอาดพอที่จะใช้ได้ ประชากรนิยมซื้อน้ำ ที่แหล่งนี้จากเรือบรรทุกน้ำมาขายมากกว่าที่จะเดินทางไปล่อน้ำมาเอง เพราะขาดอุปกรณ์ (เรือบรรทุกน้ำ) และทางเดินทางเท้าไปไม่สะดวก เพราะระยะทางไกลและเส้นทางเป็นคันนา

แหล่งที่ 3 น้ำในสระตามวัดหรือสระเอกชน ซึ่งอยู่ห่างจากชุมชนตั้งแต่ 1 – 4 กิโลเมตร

แหล่งที่ 4 น้ำฝน โดยใช้ตุ้มหรือสร้างถังที่เม้นต์ขนาดใหญ่เก็บน้ำฝนไว้ อุปกรณ์เก็บน้ำเหล่านี้ยังคงมีอยู่จนปัจจุบัน

แหล่งที่ 5 น้ำบ่อ ได้จากบ่อน้ำขนาดเล็กที่ขุดขึ้นลึกประมาณ 10 ฟุต และใช้ท่อซีเมนต์วางเรียงขึ้นมาเป็นบ่อกลม

ปัญหาการขาดแคลนน้ำของเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ ทางราชการได้ดำเนินการแก้ไข โดยการขุดบ่อน้ำบาดาล ขอน้ำจากจังหวัดราชบุรี ซึ่งจัดส่งมาให้โดยใส่งถังขนาดใหญ่บรรทุกรถไฟมา และสร้างสระน้ำขึ้นทางตะวันตกเฉียงเหนือของเขตสุขาภิบาลฯ 2 แห่ง แต่การแก้ปัญหาด้วยวิธีต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ เป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น ปัญหานี้สามารถแก้ไขได้หลังจากการจัดตั้งบริเวณนี้ขึ้นเป็นเขตสุขาภิบาลฯ ดังจะได้กล่าวถึงต่อไป

ระยะที่ 3 การจัดตั้งเป็นเขตสุขาภิบาล

ตำบลปากท่อถูกจัดตั้งเป็นเขตสุขาภิบาลตามคำสั่งของกระทรวงมหาดไทย ในปี พ.ศ. 2499 เฉพาะในเขตบริเวณหมู่บ้านที่ 1, 3 และ 5

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางกายภาพที่สำคัญในระยะนี้ คือ การสร้างเส้นทางรถยนต์จากถนนเพชรเกษม ผ่านเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ ไปจังหวัดสมุทรสงคราม และสร้างถนนราษฎรเกษมจากถนนเพชรเกษม - สมุทรสงคราม เข้าสู่บริเวณตลาดสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ ผ่านด้านหลังสถานีรถไฟและที่ว่าการอำเภอปากท่อ ทำให้ประชากรในบริเวณเกษตรกรรมโดยรอบสามารถเข้ามาใช้บริการในบริเวณตลาด ซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าได้อย่างสะดวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเส้นทางเพชรเกษม - สมุทรสงคราม เป็นเส้นทางที่เปิดทางให้กับประชากรในเขตจังหวัดสมุทรสงครามเข้ามาใช้บริการในเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อมากขึ้น เพราะเป็นเส้นทางที่สั้นกว่าเส้นทางคมนาคมทางน้ำซึ่งให้บริการมานานมาก่อน และยังตัดผ่านบริเวณที่ประชากรในถิ่นนั้นไม่ค่อยได้เข้ามาใช้บริการในเขตสุขาภิบาลนี้มาก่อนด้วย กับทั้งมีอาคารต่าง ๆ เกิดขึ้นตลอดเส้นทางถนนราษฎรเกษม มีตลาดเพิ่มขึ้นอีก 2 แห่ง สถานีขนส่งทางรถยนต์ 1 แห่ง และที่พักปลายทางรถยนต์ที่รับส่งผู้โดยสาร ขนส่งสินค้าจากบริเวณโดยรอบอีก 2 แห่ง พร้อมทั้งการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินด้วย

กิจกรรมทางธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างเห็นเด่นชัด คือ ตลาดนัดประจำสัปดาห์เปลี่ยนมาเป็นตลาดนัดย่อย ๆ ทุก ๆ เวลาเช้า เพราะการคมนาคมดีขึ้น ประชากรสามารถเดินทางเข้ามาใช้บริการในบริเวณนี้ได้อย่างสะดวก ในปัจจุบันตลาดนัดประจำสัปดาห์ก็ยังคงมีอยู่ แต่บริการนี้ไม่มีความสำคัญเท่าเดิม

การวิวัฒนาการของเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเส้นทางคมนาคมทางบกที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงขยายตัวของโครงสร้างทางกายภาพและทางเศรษฐกิจ เพราะเป็นเส้นทางถาวร ใช้เดินทางได้ทุกฤดูกาล เป็นเส้นทางที่สั้นและสะดวกที่สุดที่ประชากรโดยรอบจะเดินทางมาใช้บริการในเขตนี้ได้ ส่วนเส้นทางคมนาคมทางน้ำเป็นองค์ประกอบที่รองลงมา เพราะลักษณะของเส้นทางมีขนาดเล็ก ไม่มีปริมาณน้ำอย่างเพียงพอที่จะใช้เป็นเส้นทางคมนาคมได้ทุกฤดูกาล และยังเป็นเส้นทางที่อ้อม ทำให้เสียเวลาในการเดินทางอีกด้วย

ที่ตั้งอันเป็นทางผ่านของเส้นทางคมนาคมทางบก และอยู่กึ่งกลางระหว่างเมืองที่มีขนาดใหญ่กว่าถึง 3 เมือง ประกอบกับพื้นที่ในบริเวณนี้เป็นที่ดอน จึงเป็นคุณลักษณะที่ส่งเสริมให้มีการตั้งถิ่นฐานขึ้นที่นี่ ส่วนภูมิประเทศทางตะวันตกของบริเวณนี้เป็นที่สูง บางตอนเป็นภูเขา จึงไม่ส่งเสริมให้มีการตั้งถิ่นฐานขึ้นได้

คุณลักษณะของที่ตั้งของบริเวณอีกประการหนึ่ง คือ เป็นบริเวณเขตติดต่อระหว่างลักษณะภูมิประเทศที่แตกต่างกันทางตะวันตกและตะวันออก ซึ่งมีผลผลิตแตกต่างกัน จึงเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนสินค้าของประชากรในบริเวณโดยรอบ

การขาดแคลนน้ำเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการขยายตัวของชุมชนนี้ และเป็นปัญหาที่ได้มีการแก้ไขมาตลอด ความต้องการน้ำของประชากรที่ทวีจำนวนมากขึ้น ทำให้ทางราชการสามารถจัดตั้งประปาขึ้นให้บริการได้ เพราะมีรายได้คุ้มกับการลงทุน โดยการสูบน้ำส่งมาตามท่อจากแม่น้ำแม่กลองที่ตัวจังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นแหล่งน้ำจืดขนาดใหญ่ สามารถให้บริการน้ำได้ตลอดปี

โครงสร้างทางกายภาพและทางเศรษฐกิจของเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ ;

ในบทนี้เป็นการกล่าวถึงลักษณะโครงสร้างทางกายภาพและทางเศรษฐกิจ ของเขต
สุขาภิบาลอำเภอปากท่อ ซึ่งได้แก่โครงร่างทั่ว ๆ ไป เส้นทางคมนาคม การใช้ที่ดิน
เพื่อกิจกรรมต่าง ๆ การจัดระเบียบอาคาร กิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน และความสัมพันธ์
ระหว่างชุมชนกับบริเวณเกษตรกรรมโดยรอบ ดังนี้

(๕) โครงร่างทั่ว ๆ ไปของเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ

โครงร่างของเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าทอดอยู่
ในแนวเหนือ - ใต้ ก้านยาวยาวประมาณ 3 เท่าของก้านกว้าง มีเส้นทางรถไฟสายใต้
ของประเทศไทยพาดผ่านด้านตะวันตกของบริเวณนี้ จากทิศเหนือมาทางทิศใต้ ตัดกับเส้นทาง
ถนนเพชรเกษม - สมุทรสงคราม ซึ่งตัดผ่านกึ่งกลางของบริเวณนี้ จากทิศตะวันตกมา
ทิศตะวันออกเป็นมุมฉาก

ด้านเหนือของเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ มีคลองปากท่อไหลผ่านตั้งแต่บริเวณ
ตะวันตกของเส้นทางรถไฟไปทางตะวันออก ทางด้านใต้มีคลองวันควาไหลผ่านเป็นเส้นเขต
สุขาภิบาลอำเภอปากท่อด้านใต้ และมีคลองที่ขุดขึ้นใหม่ทางด้านตะวันออกของเขตสุขาภิบาล
อำเภอปากท่อ คือคลองใหม่ เชื่อมระหว่างคลองปากท่อ และคลองวันควา เพื่อส่งน้ำ
ให้แก่นาในบริเวณใกล้เคียง

ภายในกรอบรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ซึ่งมีเส้นทางรถไฟสายใต้ทางด้านตะวันตก คลองใหม่
ทางด้านตะวันออก คลองปากท่อในตอนเหนือและเส้นทางถนนเพชรเกษม - สมุทรสงคราม
ในตอนใต้ มีถนนราษฎร เกษมและถนนหน้าอำเภอแล่นขนานกันในแนวเหนือ - ใต้ ที่ดินบริเวณนี้
เป็นที่ได้รับการพัฒนาขึ้นใช้ประโยชน์แล้วทั้งสิ้น อาจกล่าวได้ว่าบริเวณชุมชนของเขต
สุขาภิบาลอำเภอปากท่อ เกือบทั้งหมดอยู่ภายในกรอบสี่เหลี่ยมผืนผ้าทางกายภาพของเขต
สุขาภิบาล เพราะมีอาคารต่าง ๆ ตั้งอยู่เรียงรายอย่างหนาแน่นตามเส้นทางถนน

ภายในกรอบ ดังกล่าว บริเวณรอบ ๆ กรอบสี่เหลี่ยม นอกจากบริเวณตอนเหนือริมลำคลองปากท่อ และบริเวณตะวันตกของทางรถไฟตรงข้ามหน้าสถานีรถไฟ ซึ่งมีอาคารตั้งอยู่เรียงรายทั่วไปแล้ว ส่วนใหญ่จะเป็นที่ว่างเปล่ามีป่าละเมาะทางคันไค้และทางคันตะวันตก ขอบ ๆ ของเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อเป็นทุ่งนา โดยเฉพาะทางตะวันออกของคลองใหม่ ทางตะวันตกมีเส้นทางลูกรัง 2 สายต่อเนื่องกันคือ ถนนสุขาภิบาล 1 อยู่ทางใต้ถนนนี้ใช้เป็นเส้นทางไปโรงเรียนปากท่อและวัดควา และถนนสุขาภิบาล 2 อยู่ทางเหนือ เป็นเส้นทางที่ยังไม่ไค้ใช้ประโยชน์อย่างใด

ลักษณะโครงร่างของเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ นับว่าเป็นไปตามแบบรูปการวางเส้นทางคมนาคม เส้นทางคมนาคมที่ทอดขนานกันและตัดกันเป็นมุมฉากเป็นลักษณะที่ประชากรในบริเวณนี้ใช้เป็นแนวในการตั้งถิ่นฐาน จึงทำให้โครงร่างของเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อแห่งนี้มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า

นอกจากเส้นทางคมนาคมจะมีความสำคัญต่อโครงร่างของชุมชนแล้ว ยังมีความสำคัญต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีผลต่อความเจริญของชุมชนเป็นอย่างมาก ซึ่งจะได้กล่าวถึงลักษณะของเส้นทางคมนาคมโดยละเอียดดังนี้

๔. ขอบเขตของเขตสุขาภิบาล
การคมนาคม--

เส้นทางคมนาคมของเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ แบ่งได้ 3 ประเภทคือ

ทางรถไฟ

เส้นทางรถไฟสายใต้ของประเทศไทยที่พาดผ่านเขตสุขาภิบาลในแนวเหนือ - ใต้ เป็นเส้นทางที่ชักนำประชากรทางเหนือ - ใต้และบริเวณใกล้เคียงเข้ามาใช้บริการในเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ ทางรถไฟสายนี้เคยเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการขยายตัวของชุมชนนี้มาก เพราะเป็นเส้นทางถาวรสายแรกในเขตนี้ที่ทำให้ประชากรเข้ามารวมกลุ่มกันอยู่ และสามารถติดต่อกับชุมชนอื่นได้สะดวก เป็นเส้นทางที่ให้บริการแก่ประชากรทั้งในชุมชนนี้ และในบริเวณเกษตรกรรมโดยรอบได้เป็นอย่างดี แต่ปัจจุบันมีเส้นทางรถยนต์ตัดผ่านเข้าไปถึงหมู่บ้าน —

ในบริเวณรอบ ๆ เขตสุขภาพอำเภอปากท่อมีรถยนต์โดยสารขนาดเล็กเข้าถึงหมู่บ้าน ประชากรได้รับความสะดวกในการเดินทางด้วยรถยนต์มากกว่า จึงนับว่ารถยนต์ได้ช่วยแบ่งเบาหน้าที่ส่วนหนึ่งของรถไฟไป แต่อย่างไรก็ตามยังมีประชากรบางส่วนที่ต้องอาศัยเส้นทางรถไฟ เพราะยังจำเป็นต้องใช้บริการของรถไฟเพื่อขนส่งสินค้าอยู่ และยังไม่มีรถตัดเส้นทางรถยนต์เข้าไปสู่หมู่บ้านทั่วทุกแห่งด้วย)

ทางถนน

ทางถนนในเขตสุขภาพอำเภอปากท่อ มี 6 สายคือ

สายที่ 1. ถนนหน้าอำเภอ เป็นเส้นทางที่ตัดผ่านด้านหลังของสถานีรถไฟ ทอดขนานกับเส้นทางรถไฟไปทางเหนือยาว 450 เมตร แล้วเส้นทางจะหักขวามาบรรจบกับถนนราษฎร์เกษม

สายที่ 2. ถนนราษฎร์เกษม เป็นเส้นทางที่เชื่อมคลองปากท่อทางคั่นเหนือกับถนนเพชรเกษม - สมุทรสงครามในทางคั่นใต้ ยาวประมาณ 850 เมตร

ถนนทั้งสองสายนี้เป็นเส้นทางที่มีความสำคัญต่อโครงสร้างของเขตสุขภาพนี้เป็นอย่างมาก เพราะสองข้างเส้นทางเป็นที่ตั้งของอาคารร้านค้าที่ให้บริการแก่ชุมชน (โดยเฉพาะทางตอนเหนือของถนนราษฎร์เกษม ยังใช้เป็นส่วนหนึ่งของตลาดนัดอีกด้วย เส้นทางทั้งสองสายนี้เป็นเส้นทางคอนกรีต หน้าถนนกว้าง 6 เมตร ผู้ที่ใช้ถนนหน้าอำเภอส่วนใหญ่คือประชากรในบริเวณตะวันตกของทางรถไฟ และผู้ใช้บริการรถไฟ ส่วนถนนราษฎร์เกษมนั้นผู้มาใช้บริการได้แก่ประชากรจากคันทันโดยรอบที่ใช้บริการของรถยนต์)

สายที่ 3. เส้นทางรถยนต์เพชรเกษม - สมุทรสงคราม เส้นทางสายนี้มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจในชุมชนนี้เป็นอย่างมาก เพราะเป็นเส้นทางที่นำเอาประชากรจากบริเวณโดยรอบ โดยเฉพาะประชากรจากบริเวณตะวันตกอันกว้างขวาง และบริเวณตะวันออกให้เข้ามาใช้บริการในเขตสุขภาพอำเภอปากท่อ ทั้งนี้เพราะเหตุว่า ถนนสายนี้พาดผ่านเขตสุขภาพอำเภอปากท่อในแนวตะวันออก - ตะวันตก ทางที่ตัดผ่านไปทางตะวันออกมีทางน้ำมาบรรจบหลายแห่ง ส่วนที่ตัดผ่านไปทางตะวันตกนั้นไปบรรจบถนนเพชรเกษม ซึ่งบริเวณสองข้างทางของถนนเพชรเกษมนี้มีทางลูกรัง และทางเกวียนตัดผ่านเข้าไปถึงหมู่บ้าน ทำให้รถยนต์ขนาดเล็กสามารถเข้าไปให้บริการได้ ดังนั้นถนนเพชรเกษม - สมุทรสงครามซึ่งเป็นเส้นทางที่รวบรวม

ประชากร เกือบโดยรอบชุมชนเข้ามาใช้บริการในชุมชนแห่งนี้ จึงนับว่ามีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของชุมชนแห่งนี้เป็นอย่างมาก

ลักษณะของเส้นทางสายนี้ มีช่วงลาดยางเฉพาะระยะทางในเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ ไปจนจดถนนเพชรเกษมทางตะวันตก ส่วนทางตะวันออกซึ่งติดต่อกับจังหวัดสมุทรสงครามยังเป็นเส้นทางลูกรัง

สายที่ 4 และ 5 ถนนสุขาภิบาล 1 และ 2 ถนนทั้ง 2 สายนี้ เป็นเส้นทางติดต่อกัน แต่ใช้เป็นเส้นทางคมนาคมเพียงส่วนเดียวคือ ถนนสุขาภิบาล 1 ในตอนใต้ ซึ่งเป็นเส้นทางลูกรัง ใช้เป็นเส้นทางเดินทางไปโรงเรียนปากท่อ และวัดวันทาวของประชากรในชุมชนนี้ ส่วนถนนสุขาภิบาล 2 คือส่วนบนของถนนสุขาภิบาล 1 โดยมีถนนเพชรเกษม - สมุทรสงครามตัดแบ่งนั้น เป็นทางลาล่องพูนดินขึ้นมาเป็นแนวถนนเท่านั้น และยังตัดผ่านระหว่างค่านหลังแหล่งที่พักอาศัย และทุ่งนาทางค่านตะวันตกของทางรถไฟ จึงยังไม่ได้ใช้ประโยชน์แก่อย่างใด

สายที่ 6. ถนนลูกรังในตอนเหนือ ถนนสายนี้อยู่ทางเหนือสุดของเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ ติดต่อกับตลาดโดยมีสะพานไม้เชื่อม และทอดไปทางตะวันตกเฉียงเหนือเข้าสู่โรงเรียนมัธยมวิสามนูปประจำอำเภอ เป็นเส้นทางที่ประชากรในบริเวณใกล้เคียงใช้เดินเท้าเข้ามายังเขตสุขาภิบาล และนักเรียนจากตัวชุมชนใช้เดินทางไปโรงเรียนเท่านั้น ถนนนี้เป็นเส้นทางระยะสั้น ๆ และไม่มีทางแยกไปสู่บริเวณอื่น จึงไม่มีรถยนต์โดยสารประจำทางให้บริการ

๑๐๖ หน้า ๖๖

สถานีขนส่งทางรถยนต์ของเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ

สถานีขนส่งทางรถยนต์ ทำหน้าที่เช่นเดียวกับสถานีรถไฟ คือเป็นแหล่งรวมคนที่ต้องการใช้บริการของรถยนต์ แหล่งกระจายคน และเป็นเส้นทางผ่านของผู้โดยสารบางส่วน ในเขตสุขาภิบาลแห่งนี้มีสถานีขนส่งทางรถยนต์ 1 แห่ง และที่พักปลายทางของรถยนต์รับส่งผู้โดยสาร และสินค้าจากบริเวณใกล้เคียงโดยรอบ 2 แห่ง ทั้งอยู่บริเวณริมถนนราษฎรเกษมทั้งหมด หน้าที่ของสถานีขนส่งและที่พักปลายทางของรถยนต์แต่ละแห่งมีดังนี้

สถานีขนส่งทางรถยนต์

สถานีขนส่งทางรถยนต์ตั้งอยู่ทางตะวันตกตอนใต้สุดของถนนราษฎร์เกษม เป็นสถานีที่มีที่พักรถโดยสารขนาดเล็ก มีรถเมล์ขนส่งเพียง 2 สายคือ สายสมุทรสงคราม – ราชบุรี และสายปากท่อ – เพชรบุรี สายแรกมีผู้ควบคุมการเดินรถ เพราะเป็นสายที่มีผู้มาใช้บริการมาก และมีจำนวนรถให้บริการมากด้วย คือในระยะทางเพียง 40 กิโลเมตร (สมุทรสงคราม-ราชบุรี) มีจำนวนรถขนาดใหญ่ที่สามารถรับผู้โดยสารตั้ง 40 คนขึ้นไป ให้บริการถึง 27 คัน ส่วนจำนวนรถยนต์โดยสารสายเพชรบุรี – ปากท่อ ซึ่งวิ่งในเส้นทางที่เกือบเท่ากันนั้น ขนาดของรถที่ใช้บริการเล็กกว่า และมีจำนวนน้อยกว่าด้วย คือ มีจำนวนเพียง 12 คัน ทั้งนี้เพราะจำนวนผู้มาใช้บริการมีน้อยกว่ามาก

การที่รถเมล์ทั้ง 2 สายนี้มาจอดในสถานีขนส่งแห่งเดียวกัน ทำให้สะดวกต่อการขนถ่ายสินค้า ระหว่างรถยนต์ทั้ง 2 สายนี้ ซึ่งมีเป็นจำนวนมาก นับว่าเป็นผลดีทางเศรษฐกิจ สถานีแห่งนี้ตั้งอยู่ห่างจากตลาดของเขตสุขาภิบาลมากกว่าที่พักรถสายทาง—รถยนต์อีก 2 แห่ง ทั้งนี้เพราะผู้โดยสารส่วนหนึ่งเป็นนักธุรกิจ หรือผู้เดินทางผ่านเท่านั้น ไม่มีความจำเป็นจะต้องเข้าถึงตัวตลาด ส่วนสินค้าที่นำมาถ้กับรถยนต์สายนี้ ได้แก่ สัตว์น้ำเค็ม หรือสินค้าที่นำออกจากบริเวณชุมชนนี้ เช่น มะพร้าวนั้นก็มิได้รับผลเสียหายในการขนส่งหลายทอดแก่ประการใด ที่ตั้งของสถานีขนส่งแห่งนี้จึงนับว่าเหมาะสม

ที่พักรถสายทางของรถยนต์โดยสาร

สถานที่พักรถยนต์โดยสารที่นำผู้โดยสารเข้ามาใช้บริการในเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ มี 2 แห่งดังนี้

1. ที่พักรถยนต์โดยสารสายปากท่อ – ราชบุรี และสายอื่นไปในทิศทางเดียวกัน ที่พักรถแห่งนี้อยู่ตรงข้ามตลาดสดของเขตสุขาภิบาล ลักษณะที่พักรถยนต์เป็นที่ว่าง รถยนต์สายนี้ส่วนใหญ่จะรับส่งผู้โดยสารที่นำสินค้าที่เป็นผลผลิตของตนเองมาจำหน่าย เช่น ผักสด จากไร่ ในบริเวณทางใต้ของจังหวัดราชบุรี เนื่องจาก มัน ผลไม้ต่าง ๆ จากบริเวณตะวันตกของอำเภอปากท่อเข้ามาจำหน่ายในบริเวณนี้ สินค้าที่นำเข้ามาจำหน่ายจะเห็นได้ว่า เป็นประเภทที่อาจ

เสียหายได้ง่าย หรือมีน้ำหนักมาก สถานที่จอดรถแห่งนี้จึงนับว่าเหมาะสม เพราะให้ผลดีทางเศรษฐกิจ และเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับผู้ประกอบการค้า แต่ถ้าคำนึงถึงพื้นที่ว่างของบริเวณนี้แล้วจะเห็นว่า ในเวลาที่มีตลาดนัดคอนเซ้า บริเวณนี้จะแออัดไปด้วยสินค้าต่าง ๆ ที่นำมาวางเรียงรายสองข้างถนน และผู้ที่เข้ามาซื้อขาย ทำให้บริเวณนี้คับคั่งมาก ซึ่งอาจมีผลเสีย ติดตามมาหลายอย่าง เช่น อุบัติเหตุ การเสียเวลาในการติดต่อซื้อขายและความไม่สะดวกในการคมนาคม

รถยนต์ให้บริการสายนี้มีทั้งรถยนต์ธรรมดาและรถเล็ก รถเล็กมีจำนวนมากกว่า เพราะคนที่ใช้บริการมีน้อย ดังนั้นการบริการด้วยรถยนต์ขนาดเล็กจึงเป็นการประหยัดรายจ่ายของผู้ให้บริการ

ข้อที่น่าสังเกต คือ รถยนต์โดยสารสายปากท่อ – ราชบุรี ให้บริการซ้ำเส้นทางกับรถประจำทางสายสมุทรสงคราม – ราชบุรี ซึ่งน่าจะเกิดการแข่งขันอันอาจเกิดผลเสียทั้งในทางด้านเศรษฐกิจและทางอื่น ๆ ได้ แต่ตามข้อเท็จจริงแล้วปรากฏว่า การแยกให้บริการของรถยนต์ทั้ง 2 สายนี้ เพราะแยกให้บริการตามประเภทของผู้มาใช้บริการ คือ ผู้ใช้บริการของรถยนต์โดยสารสายสมุทรสงคราม – ราชบุรี ส่วนใหญ่คือ ประชาชนโดยทั่วไปและนักธุรกิจต่างๆ ส่วนผู้ใช้บริการของรถยนต์สายปากท่อ – ราชบุรี คือ พ่อค้าและแม่ค้าที่นำสินค้าประเภทผัก พืชไร มาขายหรือนำสินค้าจากชุมชนนี้ไปจำหน่ายที่ราชบุรี ดังนั้นที่พักรถของรถยนต์ที่แยกให้บริการนี้ จึงเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชากรได้เป็นอย่างมาก

2. ที่พักรถยนต์โดยสารขนาดเล็ก ที่พักรถยนต์แห่งนี้เป็นที่พักของรถยนต์ขนาดเล็กที่ให้บริการแก่ประชากรจากบริเวณเกษตรกรรมโดยรอบ ตั้งอยู่ริมถนนราษฎรเกษมใต้ ที่พักรถยนต์แห่งแรกประมาณ 100 เมตร จึงนับว่าสะดวกแก่ประชากรที่เข้ามาใช้บริการในชุมชนแห่งนี้ รถที่ให้บริการเป็นรถยนต์ขนาดเล็ก ทั้งนี้เพื่อจะได้สามารถเข้าไปให้บริการแก่ประชากรในหมู่บ้านต่าง ๆ ได้อย่างสะดวก มีจำนวนถึง 18 คัน และในวันตลาดนัดยังให้บริการแก่ประชากรที่อยู่ห่างไกลออกไปมากกว่าวันปกติ และมีรถยนต์โดยสารจากบริเวณอื่นนำผู้โดยสารเข้ามาใช้บริการในเขตสุขาภิบาลมาจอดพักยังสถานที่แห่งนี้อีกด้วย

✧ ทางน้ำ

ทางน้ำที่ใช้เป็นเส้นทางคมนาคมในเขตสุขาภิบาลแห่งนี้คือ คลองปากท่อเป็นเส้นทางที่ผู้มาค้าทางเรือใช้ลำเลียงสินค้าจากสวน ซึ่งอยู่ทางคันตะวันออกและตะวันออกเฉียงเหนือเข้าสู่ตลาด และใช้เป็นเส้นทางรับส่งผู้โดยสารจากบริเวณริมลำคลองเข้ามาใช้บริการในเขตสุขาภิบาลแห่งนี้ เส้นทางนี้สามารถใช้เส้นทางได้ตลอดปี แต่ในฤดูแล้งประมาณ 2 เดือน น้ำในคลองมีน้อย ทำให้ต้องมีการเข็นเรือในบางตอนของลำคลองเข้ามาในบริเวณตลาดนัดปากท่อ ส่วนประชากรที่เข้ามาใช้บริการในเขตสุขาภิบาล สามารถเดินทางด้วยเรือหางยาวได้ตลอดปี แต่อย่างไรก็ตามเส้นทางน้ำนี้เป็นเส้นทางที่อ้อม ทำให้เสียเวลาในการเดินทาง จึงไม่สะดวกนัก -๕-

การให้บริการด้านการคมนาคมของเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบจำนวนเส้นทางคมนาคมและจำนวนประชากรในเขตสุขาภิบาลแห่งนี้แล้ว จะเห็นว่า มีมากพอสมควร แต่ความข้อเท็จจริงปรากฏว่า เส้นทางเหล่านี้ ไม่ได้ใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ทุกเส้นทาง เช่น ถนนราษฎร เกษมถูกใช้มาก แต่ถนนสุขาภิบาล 2 กลับไม่มีการใช้เลย และยังมีเส้นทางอื่น ๆ ที่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์เท่าที่ควรอีกด้วย ทั้งนี้เพราะระบบเส้นทางที่ติดกันเป็นการวางขนาดใหญ่ และบางเส้นทางขนานกัน ทำให้คนส่วนใหญ่มีโอกาใช้เส้นทางไม่ทั่วถึง ควรจะไ้พิจารณาตัดการางให้มีขนาดเล็กลง เพื่อให้มีเส้นทางที่สามารถนำความเจริญไปสู่บริเวณต่าง ๆ ของเขตสุขาภิบาลอย่างทั่วถึง จะเป็นการใช้พื้นที่และเส้นทางคมนาคมได้อย่างเต็มที่ และอาจจะช่วยลดปัญหาการจราจรในบริเวณตอนเหนือของเส้นทางถนนราษฎร เกษมได้ด้วย

เส้นทางคมนาคมมีความสัมพันธ์กับลักษณะการใช้ที่ดิน บริเวณที่ตั้งอยู่ใกล้เส้นทางคมนาคมที่สะดวก จะมีการใช้ที่ดินไปในทางให้บริการมากกว่าจะใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่น เนื่องจากเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อเป็นชุมชนขนาดเล็ก ลักษณะการใช้ที่ดินจึงไม่สลับซับซ้อน และมีความสัมพันธ์กับลักษณะที่ตั้งของการใช้ที่ดินประเภทนั้น สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบของโครงสร้างทางกายภาพของเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ ดังนี้

สถานที่ราชการ และสถานสาธารณะ

สถานที่ราชการสถานสาธารณะที่ตั้งอยู่ในบริเวณเขตสุขาภิบาลได้แก่ ที่ว่าการอำเภอ ปากท่อ สถานีตำรวจภูธร โรงเรียน วัด ฯลฯ สถานที่เหล่านี้มีหน้าที่ให้บริการแก่ประชากรที่เข้ามาติดต่อ จึงต้องตั้งอยู่ในที่ซึ่งบุคคลต่าง ๆ จะเข้ามาติดต่อได้สะดวก คือตั้งอยู่ในสถานที่เห็นเด่นชัด ทางคมนาคม—สะดวก มีบริเวณกว้างขวาง เป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้มาติดต่อโดยเฉพาะที่ว่าการอำเภอ—และสถานีตำรวจภูธรซึ่งให้บริการแก่ประชากรเป็นจำนวนมาก รวมทั้งประชากรนอกเขตสุขาภิบาล เติมลักษณะที่ตั้งของสถานที่ทั้งสองแห่งนี้นับว่าเหมาะสม เพราะตั้งอยู่ใกล้เส้นทางรถไฟ ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญมากในระยะต้น แต่ในปัจจุบันชุมชนนี้ได้ขยายตัวขึ้น สถานที่ทั้งสองนี้จึงถูกอาคารต่าง ๆ ห้อมล้อม ทำให้สถานที่กับแคบ ประกอบกับเส้นทางถนนมีบทบาทต่อการสัญจรของประชากรมากกว่าเส้นทางคมนาคมประเภทอื่น ทางราชการจึงได้มีโครงการย้ายสถานที่ราชการคือที่ว่าการอำเภอปากท่อ—จะย้ายออกมาตั้งอยู่บริเวณริมเส้นทางเพชรเกษม — สมุทรสงคราม ทางด้านตะวันตกห่างจากเขตสุขาภิบาล ประมาณ 1 กิโลเมตรเศษ

โรงเรียนและวัดอันเป็นสถาบันที่ให้บริการแก่ประชากรในเขตสุขาภิบาล จะตั้งอยู่รวมกันในตอนเหนือแห่งหนึ่ง คือ วัดปากท่อและโรงเรียนวัดปากท่อ กับในตอนใต้ คือ วัดวันทาว และโรงเรียนปากท่อ แสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการจัดการศึกษาของไทย โรงเรียนวัดปากท่อเป็นโรงเรียนระดับประถมต้น ตั้งอยู่ใกล้ชุมชน ซึ่งสะดวกต่อการเดินทางไปศึกษาของเด็กเล็ก ส่วนโรงเรียนปากท่อเป็นโรงเรียนระดับประถมปลาย ตั้งอยู่ริมเส้นทางถนนสุขาภิบาล 1 ซึ่งห่างจากเส้นทางเพชรเกษม — สมุทรสงครามถึง 100 เมตร นับว่าเหมาะสมที่ทางไกล เฝ้ามองมกวนจากขบวนยานต่าง ๆ และนักเร่ร่อน จากบริเวณนอกเขตสุขาภิบาล สามารถเข้ามารับการศึกษได้ อย่างสะดวกเช่นกัน

การค้าปลีกและการให้บริการ

ย่านการค้าปลีกและการให้บริการของเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ ได้แก่ ตลาด อาคารที่ตั้งเรียงรายสองข้างเส้นทางถนนหน้าอำเภอ อาคารทางตอนเหนือและใต้ของถนนราษฎร เกษม

การจัดตั้งร้านค้าและบริการในเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ นั้น ไม่มีกฎเกณฑ์ใด ๆ จะอนุมานขึ้นมาใช้ได้ เพราะเป็นชุมชนขนาดเล็ก แต่ละบริเวณมีร้านค้าปลีกและบริการต่าง ๆ ประปนกันทั่วไป แต่มีข้อน่าสังเกตว่า ร้านค้าปลีกจะจับกลุ่มบริเวณริมเส้นทางถนนราษฎรเกษม ใกล้ตลาด ซึ่งเป็นย่านที่มีประชากรพลุกพล่านที่สุดในเขตสุขาภิบาลแห่งนี้ ร้านที่จำหน่ายสินค้าคล้ายคลึงกันจะตั้งอยู่ใกล้กันประมาณ 2 – 4 ร้าน ร้านที่ให้บริการต่าง ๆ เช่น ตัดผมชาย ตัดเสื้อผ้าถ่ายรูป จะกระจายอยู่บริเวณริมเส้นทางถนนราษฎรเกษม ใต้บริเวณร้านค้าปลีกต่างๆ และร้านค้าที่จำหน่ายสินค้าที่มีน้ำหนักมาก เช่น ข้าวสาร เครื่องก่อสร้าง ส่วนใหญ่ตั้งกระจายปนไปกับร้านบริการ เพราะใกล้เส้นทางถนน จึงสะดวกต่อการขนส่ง

ประเภทร้านค้าของเขตสุขภาพอำเภอปากท่อ จำแนกได้ดังนี้

ตาราง 2. ประเภทร้านค้า

ประเภทร้านค้า	จำนวน	คิดเป็นร้อยละ
1 สินค้าเบ็ดเตล็ด	21	18.10
2 เสื้อผ้าสำเร็จรูป	11	9.48
3 อาหารและเครื่องดื่ม	14	12.07
4 ข้าวสารและรำข้าว	12	10.34
5 คัดเสื้อผ้าขายและหญิง	9	7.76
6 คัดนม คัดนม	9	7.76
7 ขอมวิทยุ นาฬิกา เครื่องยนต์	6	5.17
8 ร้านชำ (อาหารแห้ง)	5	4.31
9 เครื่องเหล็กและเครื่องก่อสร้าง	3	2.59
10 ทองรูปพรรณ	5	4.31
11 ขนมแห้งและเครื่องกระป๋อง	4	3.45
12 เมล็ดพันธุ์ผัก ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช	2	1.72
13 ขายยาสำเร็จรูป	3	2.59
14 ถ้วยรูป	2	1.72
15 อื่น ๆ (ขายน้ำมันทาน้ำมัน, ส่งน้ำแข็ง, ถักผลไม้, หนังสือ, จักรยาน, อาหลัยเครื่องยนต์, โรงพิมพ์, โรงสีข้าว)	10	7.26
รวม	116	100.00

ตลาด

ตลาดของเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ ถ้ากล่าวตามสภาพความเป็นเจ้าของ จะมีถึง 4 แห่ง คือตลาดบนของเจ้าของโรงสีปากท่อ ตลาดของวัด ตลาดล่างเป็นของคหบดีผู้หนึ่ง และตลาดหลังโรงสี ซึ่งเป็นของเจ้าของโรงสี ตลาดทั้ง 4 แห่งนี้ตั้งอยู่ในบริเวณที่มีเขตติดต่อกัน ในตอนเหนือของเส้นทางภายในเขตสุขาภิบาล แต่พิจารณาตามโครงสร้างแล้ว จะเห็นว่า เป็นตลาดเดียวกัน ทั้งนี้เพราะตลาดทุกแห่งจะสนองความต้องการของประชากรร่วมกัน ลักษณะโครงสร้างของตลาดเป็นดังนี้

ตลาดบน เป็นตลาดการค้าถาวรตลาดแรก ลักษณะของตลาดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หอคินในแนวเหนือใต้ ด้านตะวันตกและตะวันออก มีอาคารร้านค้าและที่พักอาศัย ด้านเหนือ ติดต่อกับเส้นทางถนนหน้าอำเภอ ในช่วงที่หักมาทางขวาไปบรรจบถนนราษฎรเกษม ส่วนทางใต้ ติดต่อกับบริเวณโรงสี และมีทางเท้าที่แยกมาจากถนนหน้าอำเภอเข้าสู่ตลาด, ทางตะวันออกเฉียงใต้ มีทางเท้าจากตลาดนี้เข้าสู่ตลาดสก้านใต้ การจัดตลาด มีแผงจำหน่ายเสื้อผ้าสำเร็จรูปใน — ตอนกลาง บริเวณรอบ ๆ แผงจำหน่ายอาหารที่ประกอบขึ้นในขณะนั้น เครื่องดื่ม สินค้าเบ็ดเตล็ด และขนมหวานที่ตั้งขายเป็นดาบทางตอนเหนือ

ตลาดวัด อยู่ด้านเหนือของตลาดแรก โดยมีถนนหน้าอำเภอคั่นกลาง ด้านตะวันออก ในตอนเหนือติดต่อกับ ถนนราษฎรเกษม ส่วนด้านใต้มีอาคารร้านค้าคั่นกลางระหว่างตลาดและถนน รูปร่างของตลาดคล้ายอักษรตัวแอลหัวกลับ () มีเส้นทางเท้าแบ่งบริเวณตลาดออกเป็น 2 ตอน การจัดร้านค้าในตอนใต้ จะเป็นแผงยกพื้นจำหน่ายเสื้อผ้าสำเร็จรูปและสินค้าเบ็ดเตล็ด ชิ้นเล็ก ๆ เช่น เข็ม น้ำมันใส่ผม หวี กระดุม ส่วนสินค้าเบ็ดเตล็ดที่มีขนาดใหญ่ เช่น กระจก ภาชนะ ถังน้ำ ไม้กวาด จะวางกองบนพื้นทางตะวันตกของตลาด ในตอนบนนอกจาก ร้านจำหน่ายเครื่องดื่มและอาหารที่ประกอบขึ้นในขณะนั้นแล้ว จะเป็นร้านค้าจำหน่ายพืชผลจากสวนทั้งสิ้น เช่น ถั่วฝักยาว โดยวางสินค้านบนพื้นดิน โดยมีใบครองรองรับสินค้าเหล่านั้น

ตลาดล่าง อยู่ทางตะวันออกของตลาดของวัด มีถนนราษฎรเกษมคั่นกลาง ตลาดนี้ จึงติดกับถนนราษฎรเกษมทางตะวันตก , ทางตะวันออกติดกับคลองใหม่ ส่วนด้านเหนือมีอาคารที่ใช้

เป็นที่อยู่อาศัย คำนึงเป็นร้านค้าปลีกประเภทต่าง ๆ ตลาดมีรูปร่างสี่เหลี่ยมผืนผ้าทอดไปทาง ตะวันตกตะวันออก ลักษณะการจัดร้านค้าและประเภทของสินค้า เช่น เกี่ยวกับบริเวณตอนเหนือ ของตลาดวัด

ตลาดหลังโรงสีหรือตลาดสด ตั้งอยู่ตอนใต้สุดทางตะวันตกของถนนราษฎร เกษม มีทาง เข้าติดต่อ 3 ทางคือ ทางถนนราษฎร เกษม ทางถนนหน้าอำเภอ โดยเดินผ่านบริเวณโรงสี เข้าไป และจากตลาดบนมีทางเข้าถึงตลาดแห่งนี้ดังกล่าวมาแล้ว

ตลาดแห่งนี้มีรูปร่างเกือบเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีพื้นที่น้อยที่สุด เกือบสองในสามของตลาด เป็นแผงขายผักสด ของสดจากทะเล เนื้อสุกรชำแหละ และเสื้อผ้าสำเร็จรูป บริเวณที่เหลือ เป็นร้านที่จำหน่ายผลไม้จากไร่ เช่น ส้มโอ ถั่วเขียว และผักสดต่าง ๆ ซึ่งวางกองกับพื้นดิน บริเวณหน้าตลาดชิดถนนราษฎร เกษม เป็นที่วางขายของแม่ค้าชนบทมาเร

ตลาดสุดท้ายคือ ตลาดเฉลิมรัตน์ มีสภาพเป็นตลาดว่าง อันเป็นผลเนื่องมาจาก ผลประโยชน์ของเจ้าของตลาดขัดกันจึงทำให้การกักกันจนไม่มีผู้เข้ามาใช้บริการในตลาดนี้ ประกอบกับทำเลที่ตั้งของตลาดแห่งนี้ไม่เหมาะสมเท่ากับตลาดอื่น ซึ่งตั้งอยู่ใกล้เส้นทางคมนาคม ทางบกและทางน้ำ แก่อ่างไรก็ตามอาจกล่าวได้ว่า การสลายตัวของตลาดแห่งนี้ คือสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่า ชุมชนขนาดนี้สามารถมีตลาดเพื่อให้บริการได้เพียงแห่งเดียว เพราะประชากรที่ เข้ามาใช้บริการมีจำนวนน้อยกว่าเขตอื่น ๆ

ลักษณะโครงสร้างของตลาดทั้ง 4 แห่งดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าเป็นไปตามลักษณะ การวางรูปถนน และการจัดระเบียบอาคารรอบ ๆ บริเวณตลาด ส่วนโครงสร้างของตลาด นับว่า เป็นไปตามประเภทสินค้าที่นำเข้ามาจำหน่ายและประเภทของสินค้าที่นำเข้ามาจำหน่าย ในแต่ละบริเวณนั้น ขึ้นอยู่กับความสะดวกในการขนส่งสินค้าชนิดนั้น ๆ จากแหล่งผลิตมายังบริเวณ ตลาดแต่ละแห่งกับความต้องการสินค้าแต่ละชนิดในชีวิตประจำวันของประชากร กล่าวคือ สินค้าประเภทใดที่ประชากรจำเป็นต้องบริโภคทุกวัน ก็มีแนวโน้มที่จะตั้งอยู่ร่วมกัน เช่น สินค้า ประเภทผักสด สัตว์ทะเล ส่วนเสื้อผ้าสำเร็จรูป สินค้าเบ็ดเตล็ด ซึ่งไม่จำเป็นต้องซื้อทุกวัน ก็จะอยู่ร่วมกันอีกแห่งหนึ่ง

บริเวณที่พักอาศัย

บริเวณที่พักอาศัยส่วนใหญ่อยู่กระจายตามบริเวณขอบ ๆ ของบริเวณที่ได้รับการพัฒนาแล้ว คือ บริเวณตะวันตกของเส้นทางรถไฟ บริเวณคั่นเหนือลำคลองปากท่อ และบริเวณคั่นในของอาคารระหว่างถนนหน้าอำเภอกับถนนราษฎรเกษม บริเวณเหล่านี้ตั้งอยู่ทางไกลเส้นทางคมนาคมที่มีความสำคัญทางการค้าในปัจจุบัน

ลักษณะของอาคารที่ใช้เป็นที่พักอาศัยแตกต่างกันอย่างมาก ในบริเวณตะวันตกของเส้นทางรถไฟ อาคารส่วนใหญ่เป็นห้องแถวไม้ 2 ชั้นและชั้นเดียว แต่มีบ้านเดี่ยว 2 ชั้นและบ้านเดี่ยวชั้นเดียวรวมอยู่ด้วย อายุของอาคารแตกต่างกันมาก ตั้งแต่ 1 – 20 ปี ทั้งนี้เพราะเป็นบริเวณที่มีแนวโน้มน่าจะเจริญในอนาคต คือเป็นบริเวณที่ดินที่เป็นคอนและอยู่ใกล้เส้นทางคมนาคม ประชากรจึงนิยมมาปลูกอาคารที่พักอาศัยที่บริเวณนี้

อาคารที่ตั้งอยู่บริเวณริมคลองเป็นอาคารไม้ยกพื้นสูง เพื่อป้องกันน้ำท่วมถึง ส่วนบริเวณที่ตั้งอยู่ทางคลองออกไป เป็นอาคารไม้ซึ่งมีทั้งอาคารไม้ห้องแถวชั้นเดียว บ้านเดี่ยวชั้นเดียว และ 2 ชั้น และอาคารยกพื้นแบบบ้านไทย ซึ่งเหมาะสมที่จะใช้เป็นที่พักอาศัย

บริเวณทางใต้ระหว่างถนนหน้าอำเภอและถนนราษฎรเกษม มีอาคารไม้ห้องแถวชั้นเดียวเล็ก ๆ แทรกอยู่ระหว่างอาคารริมถนนทั้งสองสายนี้ ๓๕๔ ๖๑ ๔๔

ลักษณะอาคารในเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ มีดังนี้

ตาราง 3. ลักษณะของอาคารในเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ

ลักษณะอาคาร	จำนวน	คิดเป็นร้อยละ
อาคารตึกแถว 2 ชั้น	52	15.07
อาคารไม้ทองแถว 2 ชั้น	95	27.53
อาคารไม้ทองแถวชั้นเดียว	101	29.28
บ้านเดี่ยวไม้ 2 ชั้น	67	19.42
บ้านเดี่ยวไม้ชั้นเดียว	30	8.70
รวม	345	100.00

บริเวณแหล่งเกษตรกรรม

แหล่งเกษตรกรรมในเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ แบ่งได้ 2 ประเภทคือ การเลี้ยงหมู และการทำนา บริเวณที่เลี้ยงหมูจะรวมกับแหล่งที่พักอาศัยโดยทั่วไป แต่บริเวณที่เลี้ยงอย่าง เป็นลำเป็นสัน คือบริเวณคันไถของบริเวณตะวันตกของเส้นทางรถไฟใกล้เส้นทางถนนเพชรเกษม-สมุทรสงคราม ที่มีชาวจีนอาศัยอยู่มาก เพราะเป็นบริเวณที่ห่างไกลชุมชนส่วนใหญ่ มีบริเวณกว้างขวางพอที่จะขยายกิจการและถ่ายเทมูลสัตว์ สะดวกต่อการจัดการซื้อและจำหน่าย เพราะใกล้ถนนรถยนต์ แต่คาดว่าบริเวณนี้อาจจะถูกห้ามเลี้ยงหมูในอนาคตได้ เพราะอยู่ในทิศทางที่ชุมชนจะขยายตัวออกไป

พื้นที่ที่ใช้ทำนาในเขตสุขาภิบาลแห่งนี้ ได้แก่บริเวณโดยรอบของเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ โดยเฉพาะทางด้านตะวันออก ซึ่งมีคลองส่งน้ำ, ในบริเวณการทำนาอาจมีเฉพาะน้ำฝนเท่านั้น ภัยเหตุที่บริเวณนี้ได้รับปริมาณน้ำฝนน้อยถึงนั้นบางวันจะเป็นช่วง

พื้นที่ที่ยังไม่มีการพัฒนาขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์ ได้แก่ บริเวณทางตะวันตกของอาคารที่ตั้งอยู่บริเวณหน้าสถานีรถไฟ บริเวณเหล่านี้มีสภาพเป็นป่าละเมาะ และผืนนาว่างเปล่า ใช้ประโยชน์ได้บ้างในการเลี้ยงวัว และบางส่วนมีคันคาล ซึ่งจะไถน้ำคาลและดูกลคาลจากคันเท่านั้น

การใช้ที่ดินของเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ สรุปได้ดังนี้

ตาราง 4. การใช้ที่ดินในเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ

ประเภทการใช้ที่ดิน	คิดเป็นร้อยละ
สถานที่ราชการและสถานสาธารณะ (รวมทั้งเส้นทางคมนาคม)	13.10
ที่อยู่อาศัย	12.48
ย่านค้าปลีกและให้บริการ	8.25
แหล่งอุตสาหกรรม (ทำนา, เลี้ยงหมู)	28.75
ที่ว่าง	37.42
รวม	100.00

จากตารางที่ 4. จะเห็นว่าเขตสุขาภิบาลอำเภอปากทอยังมีพื้นที่ที่ไม่ได้รับการพัฒนาขึ้นใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ถึง 37.42 % นับว่า เขตสุขาภิบาลแห่งนี้มีบริเวณที่จะรอรับการขยายตัวเมืองในอนาคตได้เป็นอย่างดี และเพราะเหตุว่า ในบริเวณที่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่นี้ ส่วนใหญ่เป็นที่คอน. ทางตะวันตก ของเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ มีเส้นทางเพชรเกษม - สมุทรสงครามตัดผ่านเชื่อมระหว่างเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ กับถนนเพชรเกษม ซึ่งเป็นเส้นทางที่สำคัญที่สุดในภาคใต้ของประเทศไทย ซึ่งอยู่ห่างจากเขตสุขาภิบาลอำเภอปากทอนี้ประมาณ 2 กิโลเมตร เท่านั้น และดินแดนที่ไกลออกไปทางตะวันตก นอกจากเป็นแหล่ง

เกษตรกรรมแล้ว ยังมีโรงงานอุตสาหกรรมไม่หินอีกด้วย ดังนั้นการขยายตัวของเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อหนึ่งจึงเริ่มขยายออกมาทางค่านี้นี้ เช่น การกำหนดที่ตั้งของสถานที่ราชการหลายแห่ง และการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในบริเวณนี้ ส่วนบริเวณอื่นนั้นไม่มีปัจจัยใด ๆ ที่จะส่งเสริมการขยายตัวแต่ประการใด แม้จะมีถนนซูเปอร์ไฮเวย์ ปากท่อ – อนุราษฎร์คั่นทางค่านี้นี้ของเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ ก็อาจจะไม่มีผลในระยะอันใกล้นี้ เพราะห่างจากเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อถึง 3 กิโลเมตรเศษ พื้นที่ทางค่านี้นี้บางส่วนเป็นที่ลุ่ม และยังไม่มีความสะดวกเส้นทางเชื่อมจากเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ มายังเส้นทางสายอื่นอีกด้วย

กิจกรรมในชุมชนเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ

ชุมชนในเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อมีกิจกรรมที่เด่นชัด 3 ประการ คือ กิจกรรมของสถานที่ราชการ การค้าปลีกกับการบริการ และตลาด ดังจะกล่าวถึงต่อไป คือ

สถานที่ราชการและสถานสาธารณะ

สถานที่ราชการสำคัญที่ตั้งอยู่ในเขตสุขาภิบาล คือ ที่ว่าการอำเภอปากท่อ ตำรวจภูธร โรงเรียนและวัด

กิจกรรมของสถานที่สองแห่งแรก เป็นการให้บริการและป้องกันสิทธิของประชากรตามกฎหมาย ประชากรที่อยู่ในเขตการปกครองทุกคน ทั้งที่อยู่ในเขตและนอกเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ มีโอกาสที่จะต้องเข้าไปติดต่อทุกคน เช่น การเสียภาษีที่ดิน การถ่ายรูปทำบัตรประจำตัว การย้ายเข้าหรือออกนอกเขตการปกครอง การแจ้งความ งานบริการของสถานที่ราชการนี้เป็นทั้งงานจริงที่ต้องให้บริการตลอดเวลาหรืองานประจำในระยะหนึ่งของแต่ละปี งานประเภทหลังนี้ต้องการสถานที่และการให้บริการที่รวดเร็วเพื่ออำนวยความสะดวกและเป็นการประหยัดเวลาของประชากรที่มาติดต่อ เช่น การเสียภาษีที่ดิน การทำบัตรประจำตัว และการเกณฑ์ทหาร ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีประชากรจากบริเวณต่าง ๆ นอกเขตสุขาภิบาล แต่อยู่ในเขตการปกครอง ต้องเข้ามาร่วมด้วยเป็นจำนวนมาก และมีเนื้อต่อกิจกรรมอื่น ๆ ในเขตสุขาภิบาลอีกด้วย เช่น การค้าและการคมนาคม

๑๕๓ ๐๑๖๖

การขยายตัวของชุมชน อันเนื่องมาจากจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น อาคารที่ใช้เป็นร้านค้าและที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น ประกอบกับมีเส้นทางรถยนต์คึกคักขึ้นใหม่ หลังการสร้างเส้นทางรถไฟ ทำให้มีโครงการที่จะย้ายสถานที่ว่าการอำเภอปากท่อออกไปตั้งอยู่ริมถนนเพชรเกษม - สมุทรสงคราม ทางตะวันตกของเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ ในขณะเดียวกัน สถานที่ราชการที่สร้างขึ้นใหม่ เช่น สถานีอนามัย การประปา ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข ก็ตั้งอยู่ริมเส้นทางนี้เช่นเดียวกัน การเลือกบริเวณนี้เป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการนับว่าเหมาะสม เพราะลักษณะภูมิประเทศที่เป็นที่ดอน มีพื้นที่กว้างขวาง และใกล้เส้นทางคมนาคมที่สำคัญของประเทศ การจัดตั้งสถานที่ราชการในบริเวณนี้ จึงเป็นการนำทางการขยายตัวเมือง เพราะชุมชนย่อมมีแนวโน้มในการขยายตัวตามสถานที่ราชการ

การเปลี่ยนสถานที่ตั้งที่ทำการอำเภอปากท่อครั้งหลังสุดนี้ (ประมาณปี พ.ศ. 2515) ห่างจากการเปลี่ยนแปลงครั้งที่แล้วถึง 55 ปี (พ.ศ. 2460 - 2515) ส่วนการเปลี่ยนสถานที่ตั้งที่ว่าการอำเภอจากบริเวณริมแม่น้ำแควอันมาตั้งที่ตำบลปากท่อมียะห่างกัน 17 ปี แสดงให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงสถานที่ตั้งของที่ทำงานรัฐบาลจะเป็นไปไค่ยากกว่าการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินประเภทอื่น ผลการวิจัยเกี่ยวกับสถานที่ทำงานในบริเวณอำเภอวานพรานซิสโกของ โฟลีย์ (Foley, 1957 : 272) ปรากฏว่า สถานที่ทำงานใหญ่ ๆ ในเมืองนี้จะเปลี่ยนแปลงที่คั้งทุกระยะ 10 ปี นับว่าใช้ระยะเวลาสั้นกว่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชุมชนแห่งนี้มีการขยายตัวเร็วกว่าชุมชนในเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ ส่วนสถานที่ตำรวจซึ่งมีหน้าที่ให้ความคุ้มครองความปลอดภัยแก่ประชากรส่วนใหญ่ จะมีประชากรเข้ามาขอความคุ้มครองหรือความยุติธรรมตลอดปีตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นที่คั้งที่อยู่ในชุมชนจึงนับว่าเหมาะสมอยู่แล้ว

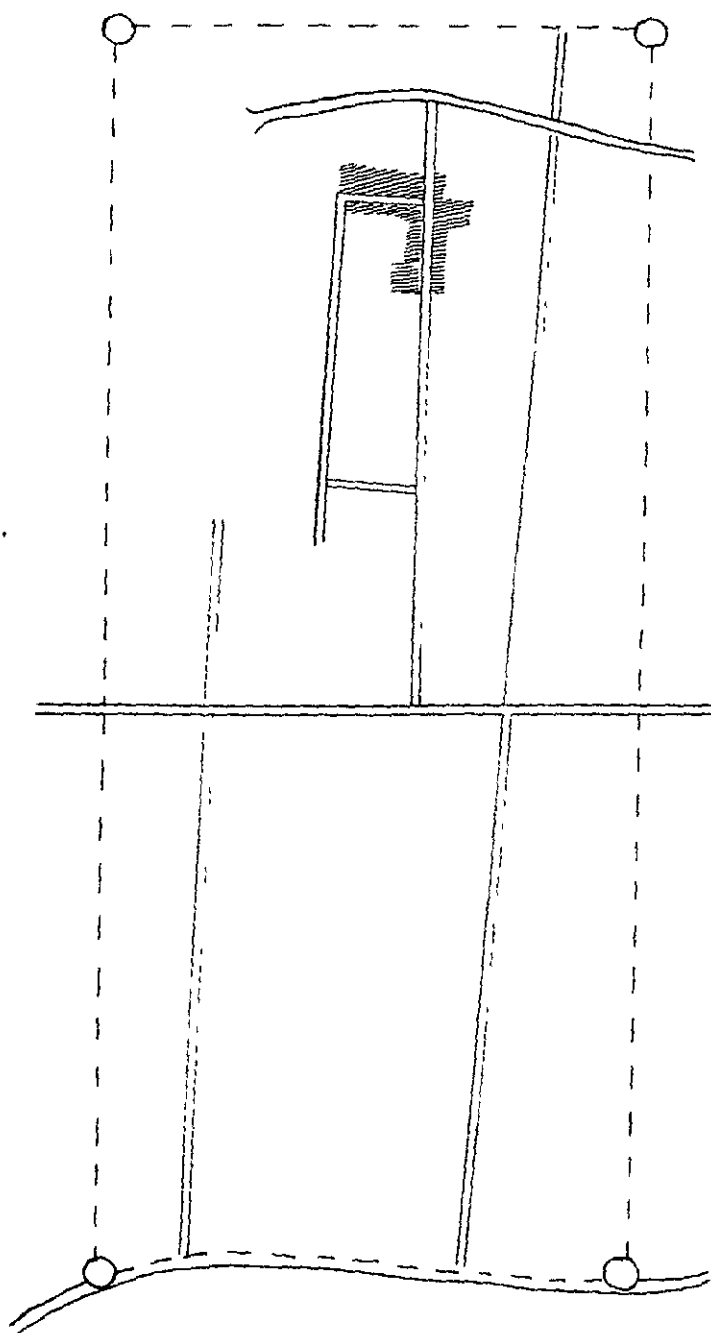
การค้าปลีกและการบริการ

การค้าปลีกและการบริการ เป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดของชุมชนแห่งนี้ เพราะที่คั้งของชุมชนอยู่ระหว่างสภาพรรณชาติที่มีผลิตผลต่างกัน และมีการตัดเส้นทางคมนาคมทางถนน ทำให้ประชากรในบริเวณโดยรอบเข้ามาใช้บริการไค่อย่างสะดวก และทำให้เกิดอาชีพค้าปลีกและบริการ เพื่อบริการแก่ประชากรที่เข้ามาใช้ในชุมชนนี้มาก กังจะเห็นไค่จากประเภทอาชีพของประชากรในชุมชนเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อมักนี้

ตาราง 5. อาชีพของประชากรในเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ

ประเภทของอาชีพ	จำนวน	คิดเป็นร้อยละ
1 กษาย	347	59.01
2 ให้บริการ (ขับรถยนต์)	45	7.65
3 รับจ้างชั่วคราว	27	4.59
4 เกษตรกรรม	29	4.93
5 คัดเสี้ยน ทราย-หิน	29	4.93
6 คัดนม-คัดนม	14	2.38
7 ข้าราชการพลเรือน	30	5.10
8 ตำรวจ	12	2.04
9 ทหาร	5	0.85
10 ลูกจ้างประจำ	11	1.87
11 ช่างต่าง ๆ (เฟอร์นิเจอร์, ช่างไฟฟ้า, ช่างวิทยุ, ช่างปูน, ช่างถ่ายรูป, ช่างบัดกรี)	39	6.63
รวม	588	100.00

จากตารางที่ 5. ปรากฏว่าอาชีพของประชากรในเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อจำแนกได้ 11 ประเภท ประชากรมีอาชีพให้บริการการค้ามากที่สุดถึง 59% แสดงให้เห็นลักษณะโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชนนี้ได้ประการหนึ่งว่าเป็นไปเพื่อให้บริการการค้ามากกว่าหน้าที่อื่นใด ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากทำเลที่ตั้งมากที่สุด บริเวณที่เป็นย่านการค้านับตั้งแต่ตลาดสดขึ้นไปทางเหนือ ได้แก่ ราคาส่งข้างถนนราษฎรเกษมตอนเหนือ ถนนใต้ของตลาดวัด อาคารร้านค้าสองข้างตลาดวัดและอาคารร้านค้าทางใต้ของตลาดล่าง ดังที่แสดงบริเวณไว้ในแผนที่ 5. บริเวณนี้คือศูนย์กลางการค้าของเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ เพราะตั้งอยู่ระหว่างเส้นทางคมนาคม —

แบบที่ ๕ คู่มือการก่อสร้างเขตลุ่มน้ำภาคกลาง

ทางบกและทางน้ำ ประชากรสามารถเข้ามาใช้บริการได้อย่างสะดวก สินค้าที่จำหน่ายได้แก่สินค้าประเภทที่จำเป็นต่อการเกษตรกรรม เช่น เมล็ดพันธุ์ข้าว ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช เครื่องมือกลการกรรม และสินค้าเบ็ดเตล็ดที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ส่วนสินค้าประเภทฟุ่มเฟือยหรือเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีน้อย ส่วนใหญ่จำหน่ายในรูปกำปลึก กิจกรรมของร้านค้าปลีกและบริการมีความสัมพันธ์กับกิจกรรมของตลาดนัด จะได้กล่าวถึงพร้อมกันในตอนต่อไป

กิจกรรมของตลาดและตลาดนัด

ลักษณะตลาดในเขตสุขาภิบาลปากท่อ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ตลาดการค้าถาวร และตลาดนัด

ตลาดการค้าถาวร ประกอบด้วยร้านค้าต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ในตัวตลาด ร้านค้าเหล่านี้จะจำหน่ายสินค้าในเวลาเช้า และเก็บสินค้าในเวลาเย็น ซึ่งอาจจะเก็บไว้ในตลาดนั้นเลยได้แก่สินค้าประเภทผักผลไม้ และสินค้าเบ็ดเตล็ดเก็บรักษาโดยหาวัสดุอื่นมาคลุมให้มิดชิด แต่บางส่วน เช่น เสื้อผ้าสำเร็จรูป เจ้าของร้านค้าจะรวบรวมนำกลับบ้านของตนเองทั้งหมด

สินค้าประเภทต่าง ๆ ที่จำหน่ายนี้ มีแหล่งจัดส่งอย่างถาวร สินค้าเบ็ดเตล็ดจะจัดหาได้จากเมืองอื่นที่มีขนาดใหญ่กว่า เช่น ตัวเมืองราชบุรีหรือกรุงเทพฯ ส่วนพืช ผักสดได้รับจากแหล่งพืชไร่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ ซึ่งอยู่ทางใต้ของจังหวัดราชบุรี ของสดจากทะเลได้รับจากจังหวัดสมุทรสงคราม ผลิตภัณฑ์จากสวนจะได้รับจากผู้มาค้าขายสวนทุกวันในตอนเช้าและในวันตลาดนัด ผลิตภัณฑ์จากป่าและไร่ทางตะวันตกของเขตสุขาภิบาล และผลไม้ต่าง ๆ จะนำเข้ามาขายในบริเวณนี้ตามฤดูกาลเป็นประจำ

ผู้มาใช้บริการในเขตสุขาภิบาลปากท่อ คือประชากรจากบริเวณเกษตรกรรมโดยรอบ การเดินทางมาใช้บริการนี้ แบ่งได้ดังนี้

1. การเดินทางประจำวัน
2. การเดินทางประจำทุกวันตลาดนัด

การเดินทางประจำทุกวัน

ประชากรที่ต้องเดินทางเข้ามาใช้บริการในบริเวณเขตสุขาภิบาลนี้ทุกวัน จะอยู่ในบริเวณรัศมีประมาณ 8 กิโลเมตร ส่วนใหญ่ของผู้มาใช้บริการทุกวัน ได้แก่ แม่ค้า พ่อค้า ที่นำพืชผักของตนมาขายหรือมาซื้อสินค้าไปขายอีกต่อหนึ่ง

การเดินทางประจำวันตลาดนัด

เดิมตลาดนัดของเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ มีประจำสัปดาห์ละครั้ง ผู้มาค้าทางเรือจะนำสินค้าของตนเองมายังตลาดนัด ซึ่งอยู่ใกล้บริเวณสองข้างถนนราษฎร เกษมตอนเหนือก่อนวันที่กำหนดตลาดนัด 1 วัน เพื่อจัดสินค้าในบริเวณที่กำหนดไว้ และขายสินค้าในวันรุ่งขึ้น สินค้าเหล่านี้จะจำหน่ายได้หมดในเวลาบ่าย พร้อมกับจะจัดซื้อสินค้าที่ต้องการแล้วจึงกลับ ส่วนประชากรชาวคอน ชาวไร่ จะนำสินค้าของตนมาในตอนเช้าของวันนัด และจัดการขายสินค้าของตนโดยวางหามขายบริเวณสองข้างถนนราษฎร เกษมตอนใต้บริเวณตลาดสด แล้วหาซื้อสินค้าที่ต้องการจากอาคารในบริเวณศูนย์กลางการค้า กับร้านค้าของสวนหรือเข้ารับบริการอื่น ๆ และกลับไปในตอนบ่ายของวันเดียวกัน ความต้องการของประชากรชาวไร่ที่จะได้มีโอกาสเลือกสินค้าจากสวนทำให้ประชากรเหล่านี้พยายามมาตลาดนัดในวันที่สินค้าจากสวนเข้ามา และในทำนองเดียวกันผู้มาค้าชาวสวนก็ต้องการจะขายสินค้าของตนได้รวดเร็วยิ่งขึ้น ทำให้วันตลาดนัดไม่มีกำหนดแน่นอนลงไป ประกอบกับความเจริญทางเทคโนโลยี ผู้มาค้าทางเรือสามารถเดินทางมายังตลาดนัดได้รวดเร็วด้วยเรือหางยาว จึงปรากฏว่า ปัจจุบันผู้มาค้าชาวสวนประเภทนี้เดินทางเข้ามาค้าในบริเวณนี้ทุกวัน ขณะเดียวกันก็มีผู้เข้ามาใช้บริการที่เดินทางเข้ามาโดยทางรถยนต์ด้วยทำให้เกิดตลาดนัดย่อย ๆ ทุก ๆ เข้า ในระยะเวลา 7.00 – 10.00 นาฬิกา ส่วนบริการตลาดนัดก็ยังคงมีอยู่เป็นประจำ แต่จะลดความพลุกพล่านลงไป

การเดินทางมาใช้บริการในบริเวณเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อของผู้มาใช้บริการนี้กระทำได้หลายทางดังนี้

1. ทางรถยนต์ ผู้ใช้บริการค่านนี้ได้แก่ประชากรในบริเวณตะวันตก, ตะวันตกเฉียงเหนือ และตะวันตกเฉียงใต้ของเขตสุขาภิบาล บริเวณเหล่านี้เป็นที่ดอน รถยนต์ขนาดเล็กสามารถ

เดินทางเข้าสู่หมู่บ้านต่าง ๆ ใกล้เคียง ส่วนทางตะวันออกและประชากรที่อาศัยอยู่ใกล้เส้นทางถนน จะเดินทางด้วยรถยนต์โดยสารประจำทาง

2. ทางรถไฟ จะนำประชากรจากบริเวณทางใต้และตะวันออกเฉียงใต้ของเขตสุขภาพมาใช้บริการในชุมชนนี้

3. ทางเท้า จากหมู่บ้านทางเหนือของเขตสุขภาพ

4. ทางน้ำ ประชากรริมสองฝั่งคลองในบริเวณตะวันออกเฉียงเหนือของเขตสุขภาพ จะเดินทางมาใช้บริการในชุมชนนี้ด้วยเรือหางยาว

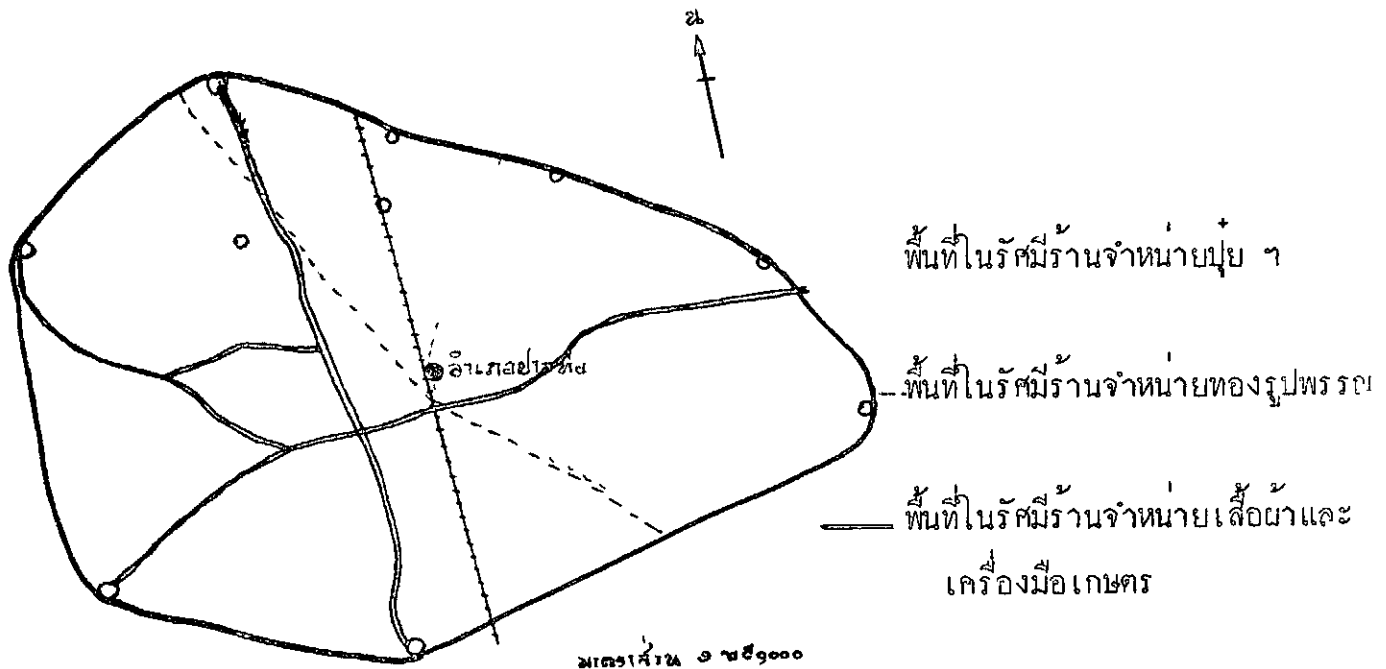
ในวันตลาดนัด จะมีประชากรในบริเวณที่อยู่ห่างไกลออกไปมาก ๆ เข้ามาใช้บริการด้วย นอกจากนี้บางหมู่บ้านที่อยู่ไกลมากและเส้นทางคมนาคมไม่สะดวก เช่นหมู่บ้านกระเหรี่ยง ก็มีการนัดรถโดยสารขนาดเล็กเข้าไปรับเพื่อมาใช้บริการในเขตสุขภาพแห่งนี้สัปดาห์ละ 2 ครั้ง

จำนวนประชากรที่เดินทางเข้ามาใช้บริการในเขตสุขภาพแห่งนี้มีไม่แน่นอนตลอดปี เพราะมีปัจจัยอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น อาชีพและวัฒนธรรม กล่าวคือในฤดูฝน ซึ่งเป็นฤดูกาลทำนา จำนวนประชากรที่เข้ามาใช้บริการในเขตสุขภาพแห่งนี้มีน้อยที่สุด เพราะเป็นระยะที่ประชากรต้องไถ่ทุนและเวลาในการเพาะปลูกข้าว แต่ในระยะออกพรรษาหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว ผลผลิตทางเกษตร ประกอบกับเป็นฤดูกาลหอคอกกรีน, หอคอกน้ำป่า และการจัดงานประจำปีตามวัดต่าง ๆ เป็นระยะที่ประชากรเหล่านี้ได้รับเงินจากผลผลิตของตน จึงสามารถจับจ่ายใช้สอยเพื่อความเพลิดเพลินกับงานสนุกต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ ระยะนี้เป็นระยะที่ประชากรเข้ามาใช้บริการในชุมชนนี้เพิ่มขึ้นอีกประมาณถึงหนึ่งเท่าตัว เพื่อซื้อเสื้อผ้า เครื่องประดับ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการเข้าร่วมงานดังกล่าวข้างต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับบริเวณเกษตรกรรมโคยรอบ

ชุมชนในเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับบริเวณเกษตรกรรมโคยรอบ เพราะเป็นศูนย์กลางให้บริการแก่ประชากรในบริเวณนั้น โดยที่ประชากรเหล่านี้เป็นผู้กำหนดประเภทของการบริการในเมือง และในขณะเดียวกันก็เป็นผู้ผลิตสินค้าเกษตรกรรมและนำผลผลิตมาจำหน่ายในชุมชนนี้

จากร้านค้าปลีก 4 ประเภท คือ ร้านจำหน่ายทองรูปพรรณ จำหน่ายปุ๋ย เมล็ดพันธุ์ผัก และยาปราบศัตรูพืช จำหน่ายเสื้อผ้าสำเร็จรูป และร้านจำหน่ายเครื่องมือการเกษตรกรรม ซึ่งนำมาใช้เป็นดัชนีแสดงบริเวณโคยรอบที่รับบริการจากชุมชนในเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ ได้ให้ภาพความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนนี้กับบริเวณโคยรอบดังแสดงในแผนที่ 6

แผนที่ 6. บริเวณเกษตรกรรมโคยรอบที่รับบริการจากชุมชนในเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ

จากแผนที่ 6. จะเห็นว่า บริเวณเกษตรกรรมโดยรอบมีลักษณะกระต๊อ รัศมีจากชุมชนในเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ ไปยังบริเวณรอบนอกประมาณ 12 กิโลเมตร ทางด้านเหนือใต้ และตะวันออกจะมีรัศมีแคบกว่าทางด้านตะวันตก เพราะเหตุว่าด้านทั้งสามนี้ถูกชนาบด้วยชุมชนอื่น คือทางเหนือมีจังหวัดราชบุรี ทางตะวันออก มีจังหวัดสมุทรสงคราม ทางใต้มีอำเภอเขาย้อย และจังหวัดเพชรบุรี ประชากรที่อยู่ห่างไกลชุมชนในเขตสุขาภิบาลปากท่อ จะหันไปใช้บริการในชุมชนที่ใกล้กว่า หรืออาจจะเลือกใช้บริการในแต่ละชุมชนก็ได้ ส่วนทางด้านตะวันตกนั้น ไม่มีชุมชนใดที่ใหญ่กว่าชุมชนในเขตสุขาภิบาลปากท่อ เพราะสภาพภูมิประเทศที่เป็นป่า เขา และที่สูง มีประชากรอาศัยอยู่เป็นหมู่ ๆ กระจายอยู่ทั่ว ๆ ไปในบริเวณกว้าง และประชากรเหล่านี้จะต้องมาใช้บริการของชุมชนในเขตสุขาภิบาลปากท่อเท่านั้น เพราะอยู่ใกล้และให้ความสะดวกมากที่สุด

อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาลักษณะโครงสร้างทางกายภาพและเศรษฐกิจของชุมชนในเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อครั้งที่เสนอมาแล้วทั้งหมด จะเห็นได้ว่าการที่ชุมชนแห่งนี้ก่อตัวเป็นปึกแผ่นขึ้นได้นั้น ต่อเมื่อมีการสร้างทางรถไฟสายใต้ของประเทศไทยผ่านในบริเวณนี้ และมีการจัดตั้งสถานีรถไฟขึ้นที่นี่ เป็นเหตุให้ประชากรจากบริเวณอื่น ๆ อพยพเข้ามาอยู่เพื่อทำหน้าที่ให้บริการแก่ประชากรจากแหล่งเกษตรกรรมโดยรอบ หน้าที่นี้ทราบได้จากประเภทของบริการต่าง ๆ ที่มีอยู่ และเป็นบริการที่ประชากรจากแหล่งเกษตรกรรมเป็นผู้กำหนด โดยเฉพาะตลาดนัดซึ่งมีขึ้นเพื่อสนองความต้องการของประชากรจากแหล่งเกษตรกรรมโดยรอบที่มีผลิตภัณฑ์ต่างกัน อันเนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่ไม่เหมือนกัน ทำให้ชุมชนขยายตัวมาตามเส้นทางที่เชื่อม ระหว่างบริเวณตลาดนัดที่อยู่ริมคลองปากท่อและชุมชนหน้าสถานีรถไฟ

ความเจริญทางเทคโนโลยีในระยะต่อมา ทำให้มีการสร้างถนนถาวรขึ้นเชื่อมชุมชนในเขตสุขาภิบาลแห่งนี้กับบริเวณโดยรอบ และมีรถยนต์ให้บริการค่านขนส่งอยู่ตลอดเวลา ชุมชนจึงขยายตัวมาตามเส้นทางรถยนต์ที่ตัดขึ้นใหม่นี้ ในขณะที่เดียวกันการคมนาคมทางน้ำก็เจริญขึ้น สิ่งเหล่านี้ทำให้ตลาดนัดประจำสัปดาห์ลดความสำคัญลง

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า เส้นทางคมนาคมคือองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดการก่อตัว การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทั้งทางกายภาพและเศรษฐกิจของชุมชน เพราะเส้นทางคมนาคมเป็นทางนำให้ประชากรจากบริเวณภายนอกเข้ามารวมกันไว้บริการในชุมชน ขณะเดียวกันก็ให้บริการในการจัดจำหน่ายสินค้าท้องถิ่นออกสู่ชุมชนอื่นได้อย่างสะดวก อย่างไรก็ตาม การที่ชุมชนเกิดขึ้นยังเนื่องจากสาเหตุประการอื่นอีกด้วย คือ ท่าเลที่ตั้งซึ่งอยู่เกือบกึ่งกลางระหว่างเมืองขนาดใหญ่กว่าและระหว่างสภาพภูมิประเทศที่แตกต่างกันทำให้มีผลิตภัณฑ์ต่างกัน จึงเกิดความจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ให้บริการแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกัน และการให้บริการอื่น ๆ ที่จำเป็นสำหรับประชากรจากแหล่งเกษตรกรรมโดยรอบ นับว่าลักษณะโครงสร้างทางกายภาพและเศรษฐกิจของชุมชนนี้เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ในข้อ 1 และข้อ 2 ซึ่งตรงกับลักษณะของเมืองต่าง ๆ ในทวีปเอเชียและประเทศสหรัฐอเมริกา

ความสัมพันธ์ของชุมชนกับบริเวณโดยรอบที่ได้จากการศึกษารั้วนี้ โดยกำหนดร้านค้า, บางประเภทเป็นกั้นนั้น จะเห็นว่าร้านค้าที่ใช้เป็นคั่นนี้ดีที่สุดในการกำหนดขอบเขตบริเวณโดยรอบ คือร้านจำหน่ายเสื้อผ้าสำเร็จรูป และร้านจำหน่ายเครื่องมือเกษตรกรรม เพราะสินค้าทั้ง 2 ประเภทเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ที่ประชากรโดยรอบจำเป็นต้องมาใช้บริการในชุมชน ส่วนร้านจำหน่ายทองรูปพรรณ และจำหน่ายปุ๋ยและเมล็ดพันธุ์พืชนั้น ในบางท้องถิ่นที่ประชากรมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี หรือไม่มีความรู้ ไม่สนใจ ก็จะไม่เข้ามารับบริการ ดังนั้นชุมชนที่มีประชากรเพียง 3,600 คน จะมีบริเวณโดยรอบซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของประชากรที่เข้ามารับบริการในรั้วมีเพียง 12 กิโลเมตร และหน้าทึบของเมืองแสดงให้เห็นลักษณะของบริเวณโดยรอบว่าเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่มีทั้งการทำนา ทาสวน เลี้ยงสัตว์

การจัดระบบการใช้อาคารเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนสุขาภิบาลอาเภอปากท่อ จะเห็นว่าแหล่งค้าปลีกตั้งอยู่รวมกันที่บริเวณศูนย์กลางของเมือง ซึ่งมีทางคมนาคมเข้าถึงอย่างสะดวกและเป็นชุมทางคมนาคม อาคารที่ใช้เพื่อการบริการนั้นตั้งอยู่กระจายออกมาตามเส้นทางคมนาคม ลักษณะผังเมืองจึงมีรูปร่างเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าตามระบบเส้นทางคมนาคมที่ตัดกันเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ส่วนอาคารที่ใช้เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยโดยเฉพาะนั้นตั้งอยู่รอบ ๆ ชุมชนและแทรกอยู่กับร้านบริการต่าง ๆ อย่างไรก็ตามเมื่อเวลาที่ใช้เพื่อกิจกรรมทุกประเภทจะรวมการใช้เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยด้วย เพราะเหตุว่าศูนย์กลางการค้านี้สามารถให้บริการแก่ประชากรที่มาใช้ได้อย่างเพียงพอ ไม่จำเป็นต้องเพิ่มเนื้อที่ในการให้บริการมากขึ้น และราคาที่ดินในบริเวณศูนย์กลางถึงแม้จะมีราคาสูงกว่าบริเวณอื่น แต่ประชากรที่เข้ามาให้บริการก็สามารถที่จะซื้อหรือเช่าที่ดินเพื่อใช้เนื้อที่ในการบริการและพักอาศัยได้

คุณค่าของงานวิจัย

การศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการตั้งถิ่นฐานของประชากรในประเทศไทยนั้นยังมียากน้อยมาก และส่วนใหญ่ที่ศึกษานั้นเน้นหนักในค่านิยม สังคม สภาพความเป็นอยู่ และการประกอบอาชีพของประชากรในชนบทมากกว่าที่จะศึกษาในค่านิยมอื่น ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมชนบทของประเทศไทยได้ แต่สังคมชนบทของไทยนับวันจะน้อยลงไปเพราะความเจริญทางด้านเทคโนโลยีต่าง ๆ

ซึ่งทำให้ชุมชนชนบทหลายแห่งยกฐานะขึ้นเป็นเมือง และเมืองเล็ก ๆ ขยายตัวเป็นเมืองขนาดใหญ่ ฉะนั้นการศึกษาถึงลักษณะโครงสร้างทางกายภาพและ เศรษฐกิจในเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อ ซึ่งเป็นการศึกษาถึงลักษณะทางภูมิศาสตร์เกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของประชากรในเมือง จึงนับว่าเป็นการ เสริมความรู้ทางก้านวิชาภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน และเป็นประโยชน์ต่อการวางแผน เมืองของชุมชนแห่งนี้โดยตรง ซึ่งจะได้อธิบายถึงคุณค่าเหล่านี้มีแก่ระดับงานดังนี้

ก. ทางด้านการวิชาการ

ผลการวิจัยได้แสดงให้เห็นว่า ชุมชนในเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อก่อตัวเป็นปึกแผ่นขึ้นได้เพราะ เส้นทางคมนาคมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด ส่วนปัจจัยอื่น ๆ นั้นเป็นเพียงองค์ประกอบที่รองลงมา ชุมชนแห่งนี้มีการจักระเบียบตัวเมืองเองทุกครั้งเมื่อมีการ เปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับเส้นทางคมนาคม กล่าวคือเมื่อมีการตัดเส้นทางคมนาคมใหม่อย่างถาวรในบริเวณใกล้เคียงกับชุมชน ชุมชนนี้ก็จะขยายตัวมาตามเส้นทางคมนาคมที่ตัดใหม่ จึงสรุปได้ว่า โครงสร้างทางกายภาพของชุมชนในเขตสุขาภิบาล จะมีแบบรูปดังนี้คือ ชุมชนจะเริ่มก่อตัวขึ้นตามเส้นทางคมนาคมและขยายตัวไปตามเส้นทางคมนาคมที่ตัดใหม่ในบริเวณใกล้เคียง

ในด้านลักษณะโครงสร้างของเมืองนั้น จะมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินตลอดเวลา เมื่อมีการ เปลี่ยนแปลงด้านการคมนาคม บริเวณศูนย์กลางการค้าจะเปลี่ยนไปตามบริเวณที่รวมของเส้นทางคมนาคม แหล่งที่ใช้เพื่อบริการจะตั้งกระจายออกมาตามถนนปะปนกับที่อยู่อาศัยและบริเวณที่ใช้เป็นที่พักอาศัยและเกษตรกรรม (เลี้ยงสัตว์) จะอยู่รอบนอกสุดของชุมชน

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า โครงสร้างของชุมชนสุขาภิบาลยังไม่แน่นอน เพราะมีการเปลี่ยนแปลงและจัดรูปตัวเองอยู่ตลอดเวลาจึงไม่มีการกำหนดเขตการใช้ที่ดินแต่ละแห่งได้ชัดเจน การใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่พักอาศัยมีแทรกอยู่ทั่วไป แม้ในบริเวณศูนย์กลางการค้า นับว่าเป็นข้อน่าสังเกตสำหรับชุมชนที่ก่อตั้งขึ้นใหม่ ๆ ในประเทศไทยในขั้นแรก ๆ จะแยกไม่ออกอย่างชัดเจนระหว่างย่านการค้าและที่อยู่อาศัย เช่นเดียวกับในประเทศอื่น ๆ ในกลุ่มมรสุ่มเอเชีย

ในทางเศรษฐกิจนั้น ประเภทกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนได้ชี้ให้เห็นว่า มีขึ้นเพื่อให้บริการแก่ประชากรจากบริเวณเกษตรกรรมโดยรอบของชุมชน ซึ่งอยู่ในรัศมี 12 กิโลเมตร

โดยใช้ร้านจำหน่ายเสื้อผ้าสำเร็จรูปและเครื่องมือเกษตรกรรมเป็นเครื่องวัด นับว่าตรงกับผลงานที่ได้มีการศึกษามาแล้วในต่างประเทศ คือ ชุมชนที่มีประชากร 2,000 คน จะมีรัศมี 6.9 กิโลเมตร และชุมชนที่มีประชากร 4,000 คน จะมีรัศมี 12 กิโลเมตร (Christaller, 1966 : 79) โครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชนอุตสาหกรรม พอสรุปได้ว่า มีขึ้นเพื่อให้บริการแก่ประชากรจากบริเวณเกษตรกรรมโดยรอบในรัศมี 12 กิโลเมตร โดยมี ร้านจำหน่ายเสื้อผ้าสำเร็จรูปและเครื่องมือเกษตรกรรมเป็นดัชนี และคาดว่าสิ่งที่ได้เป็นดัชนีจะต้องเปลี่ยนไปตามระดับของชุมชน

ข. การวางผังเมือง

จากแผนที่การใช้ที่ดินในเขตอุตสาหกรรมอำเภอปากท่อ ได้แสดงให้เห็นลักษณะการใช้ที่ดินในชุมชนนั้น นอกจากบริเวณศูนย์กลางการค้าแล้ว การใช้ที่ดินเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ จะอยู่ปะปนกันไป โดยเฉพาะที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยนั้นมีแทรกอยู่ทั่วไป ซึ่งเป็นลักษณะของชุมชนขนาดเล็กที่ยากจะกำหนดเขตการใช้ที่ดินแต่ละแห่งได้ แต่อย่างไรก็ตามนับว่าการใช้ที่ดินในชุมชนส่วนใหญ่เป็นไปตามความเหมาะสม คือศูนย์กลางการค้าจะอยู่ในบริเวณที่รวมของเส้นทางคมนาคม สถานที่บริการตั้งอยู่ใกล้เส้นทางคมนาคมและผ่านที่พักอาศัยส่วนใหญ่อยู่บริเวณรอบนอกของชุมชน แต่ในบริเวณบางแห่งมีการใช้ที่ดินไม่เหมาะสม ซึ่งอาจจะเนื่องมาจากชุมชนนี้ยังไม่ได้พัฒนาอย่างเต็มที่ กล่าวคือ มีโรงสีและแหล่งที่พักอาศัยซึ่งจะใช้เลี้ยงสัตว์ควยตั้งอยู่ใกล้เคียงกับบริเวณศูนย์กลางการค้า ประกอบกับความบกพร่องในการจัดบริการบางอย่างในชุมชน ทำให้เกิดปัญหาการจราจรในบริเวณศูนย์กลางการค้า จึงสมควรที่จะได้มีการพัฒนาที่ดินบางแห่งและวางผังเมืองเพื่อเป็นแนวทางขยายตัวเมืองต่อไปดังนี้

1. ควรกำหนดสถานที่ทำการค้าให้กับผู้ค้าผลิตภัณฑ์โดยเฉพาะ เพื่อมิให้มาขายในบริเวณหน้าอาคารริมถนนในบริเวณตลาด ซึ่งทำให้การจราจรติดขัด เพราะต้องใช้ถนนเป็นทางสัญจรของรถยนต์ควย สถานที่นับว่าเหมาะคือบริเวณโรงสีข้าวที่ตั้งอยู่บริเวณตะวันตกของถนนราษฎร เกษมใกล้ศูนย์กลางการค้า เหตุที่กำหนดให้ย้ายโรงสีข้าวออก เพราะเป็นโรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้บริเวณมาก มีเสียงรบกวน และไม่สะดวกต่อการนำวัตถุดิบมาป้อนโรงงาน และประการสำคัญคือ ราคาเช่าที่ดินสูงขึ้น บริเวณนี้สมควรจะใช้เป็นย่านการค้ามากกว่า

2. การใช้ที่ดินเพื่อเป็นสถานศึกษาในชุมชนปากท่อ คือโรงเรียนวัดปากท่อนั้น เมื่อเปรียบเทียบจำนวนนักเรียนกับบริเวณโรงเรียนแล้ว (600 คน/2 ไร่) คับแควมมาก และไม่มีเนื้อที่ที่จะขยายต่อไปได้ เนื่องจากมีอาคารอื่นล้อมรอบอยู่ จึงควรกำหนดให้ย้ายโรงเรียนวัดปากท่อมายังด้านตะวันตกของทางรถไฟบริเวณด้านหลังอาคารที่ใช้เป็นที่พักอาศัย ซึ่งเป็นทุ่งนา มีบริเวณกว้างขวาง สิ่งแวดล้อมดีและไม่ห่างไกลชุมชนมากนัก พร้อมทั้งคัดถอนจากถนนราษฎร เกษม ตรงบริเวณด้านใต้ของโรงสีข้าวในปัจจุบัน ซึ่งมีแนวทางเดินอยู่แล้วมายังบริเวณโรงเรียนแห่งใหม่นี้ จะเป็นการช่วยปรับปรุงการใช้ที่ดินในบริเวณตอนกลางระหว่างถนนหน้าอำเภอและถนนราษฎร เกษมให้เจริญขึ้นอีกด้วย

เนื่องจากชุมชนสุขาภิบาลอำเภอปากท่อเป็นเมืองขนาดเล็ก ย่อมยากที่จะกำหนดเขตการใช้ที่ดินแต่ละประเภท ยานโคตรเป็นที่พักอาศัยหรือที่ให้บริการต่าง ๆ ได้ ถึงได้กล่าวถึงลักษณะโครงสร้างของเมืองมาแล้ว ดังนั้นการวางผังเมืองจึงเป็นเพียงการกำหนดการใช้ที่ดินเพื่อสาธารณะประโยชน์ให้อำนวยความสะดวกให้แก่ประชากรได้มากที่สุดเท่านั้น

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยต่อไป

งานวิจัยลักษณะ โครงสร้างทางกายภาพและ เศรษฐกิจในเขตสุขาภิบาลอำเภอปากท่อนับว่ายังมีข้อบกพร่องอยู่ เพราะเป็นการศึกษาลักษณะบางลักษณะภายในชุมชนเท่านั้น ดังนั้นจึงอาจจะให้ผลไม่สมบูรณ์ต่อการนำมาใช้พัฒนาชุมชนนี้หรือนำเอากฎเกณฑ์ที่ได้มาใช้เป็นแบบอย่างของชุมชนอื่นได้ ดังนั้นงานวิจัยในโอกาสต่อไปจึงควรจะได้มีการศึกษาลักษณะโครงสร้างของเมือง โดยตั้งแบบรูปของเมืองที่คาดว่าจะจะเป็น หรือกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญที่จะทำให้เกิดชุมชนขึ้นได้ หรือลักษณะของชุมชนน่าจะเป็นในแบบรูปใดรูปหนึ่งตามทฤษฎีที่มีผู้คิดขึ้นมาแล้ว เป็นต้น

ในด้านการเศรษฐกิจ ควรจะได้มีการศึกษาหน้าที่ของเมืองว่า เป็นไปในทางใด และควรจะเป็นการศึกษาเปรียบเทียบในระหว่างเมืองหลาย ๆ เมือง ซึ่งจะให้เห็นที่แน่นอนยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- - - - -

บรรณานุกรม

การปกครอง, กรม สถิติสุขาภิบาล ทะเบียนสุขาภิบาล ปี 2512.

จำรูญ รดโกศล, ชุน การรถไฟแห่งประเทศไทย, วารสารรถไฟ 12(4) : 14-28
มิถุนายน 2510.

มนู วัลยะเพ็ชร สภาพความเป็นอยู่ ของประชากรในบริเวณบางส่วนของเขตสุขาภิบาล
บางกะปิ และบริเวณใกล้เคียง จังหวัดพระนคร รายงานผลการวิจัย
คณะวิชามนุษยธรรมศึกษาและสังคมศาสตร์ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร
พระนคร 2512, 115 หน้า.

มหาคไทย, กระทรวง การปฏิบัติงานเกี่ยวกับสุขาภิบาล หนังสือที่ 8353/2499
13 เมษายน 2499

ราชบุรี, ศาลากลางจังหวัด ประวัติและสภาพท้องที่อำเภอและกิ่งอำเภอ หนังสือที่
หนังสือที่ 10315/2510

กิตติภากร, กรม ประชุมพงศาวดารฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม 3 โรงพิมพ์ก้าวหน้า 2506.

สถิติแห่งชาติ, สำนักงาน รายงานการสำรวจการเปลี่ยนแปลงของประชากร การสำรวจ
เพิ่มเติมเพื่อศึกษาถึงความรู้ ความกิดเห็นและการปฏิบัติเกี่ยวกับการแจ้งคนเกิด
กนตาย 21 มีนาคม - 22 เมษายน 2509 สำนักงานสถิติแห่งชาติ
สำนักนายกรัฐมนตรี 2512, 84 หน้า.

- Christaller, Walter., Central Places in Southern Germany (translated from "Die Zentralen Orte in Sueddeuts-chland" by Carlisle W. Baskin), Prentice-Hall, Inc. Englewood Cliffs, N.J., 1966.
- Hauser, Philip M., Urbanization in Asia and the Far East, Proceedings of the Joint UN/UNESCO seminar on urbanization in the ECAFE Region, Bangkok, 8-18 August, 1956 UNESCO, Calcutta, 1957.
- Hauser, Philip M. and Schnoure, Leo F., The study of Urbanization, John Wiley & Sons, Inc., New York, 1967, 554 pp.
- Jeyasingham, William Luther, The Urban geography of Jaffna, Dissertation Abstract, 1957, p. 1712, 1959.
- Johnson, James H., Urban geography, an introductory analysis, pergamon Press, New York, 1967.
- Knapp, Ranold Gary, Spatial aspect of economic and social behavior in Tai-wan, Dissertation Abstract, 30.2, p. 702, 1969.
- Melvin, Heber Mamodt, A Social Geography of Tampere, Finland, Dissertation Abstract, 29:9, p. 3356-B, 1969.
- Murphy, Raymond E., The American City, an urban geography, Mc-Graw-Hill, New York, 1966.
- Pathak, Chittaranjan, Growth pattern of Raleigh, North Carolina, Dissertation Abstract, 25:9, p.5206, 1960.
- Peet, John Richard., The Spatial expansion of commercial agriculture in the nineteenth century, A theoretical analysis of British import zones and the movement of Farming into the interior United States, Dissertation Abstract, 29:12 part 1, p.4705-B, 1969.
- Salvatore, John Natoli, Effect of Zoning upon the development of urban land-use pattern, A Case study of Worchester, Massachusetts, Dissertation Abstract, 28:5; p.1983, 1969
- Schultz, Generald Walter, The Anatomy of Turkish Cities, A Comparative studies of land-use in six medium-sized urban places, Dissertation Abstract, 25:8 p.4646, 1965.
- Sieg, Louis, Concept of Change and historical method in geography, The case study of Spring field, Dissertation Abstract, 26:10, p. 3785, 1969.
- Sternstein, Lawrence, The Rainfall of Thailand, Research and Engineering Commond Project, Indiana University Foundation Research Division, Blomington, 1961.

Sussman, Marvin B., Community structure and analysis, Crowell, New York, 1959.

Turk, Jessie Rose, The significant of location in the historical geography of a city, Dissertation Abstract, 25:9, p.5205, 1965.

Weber, Max, The City, a co-operation three printing, The Free Press, 1968.

Wesche, Rolf Jurgen., The setter wedge of the upper Putumayo River, Dissertation Abstract, 29 3, p.1061-B, 1968.

ภาคผนวก

ภาคผนวก

ผู้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับวิวัฒนาการของเซกส์ชาภิบาลอำเภอปากท่อ¹

1. นางเพี้ยน	สะดาคโษฐ์
2. นายฉิว	สีนวนสค
3. จ.ส.ต.ประสพ	รัตนบำรุง
4. นายสุวิน	เที่ยงอมรรัตน์
5. นางหนู	บุญพรอม
6. นายตง	แซ่เตี่ยว
7. นางม่วย	แซ่เตี่ยว